

Ett digitalt utvecklingsstöd till vissa tidskrifter

Ds 2024:4

SOU och Ds finns på [regeringen.se](https://www.regeringen.se) under Rättsliga dokument.

Svara på remiss

Statsrådsberedningen, SB PM 2021:1.

Information för dem som ska svara på remiss finns tillgänglig på [regeringen.se/remisser](https://www.regeringen.se/remisser).

Omslag: Regeringskansliets standard

Tryck och remisshantering: Elanders Sverige AB, Stockholm 2024

ISBN 978-91-525-0890-9 (tryck)

ISBN 978-91-525-0891-6 (pdf)

ISSN 0284-6012

Till statsrådet och chefen för Kulturdepartementet

Regeringskansliet gav den 8 juni 2023 Madeleine Sjöstedt, generaldirektör för Svenska institutet, i uppdrag att med början den 1 september biträda Kulturdepartementet med att utreda behovet av ett tidsbegränsat stöd till tidskrifter som bedriver fördjupande samhälls- och nyhetsjournalistik. Syftet med ett eventuellt stöd skulle vara att underlätta anpassningen till digitala distributions- och marknadsförutsättningar för vissa tidskrifter under en begränsad tid. Uppdraget ska redovisas till Kulturdepartementet senast den 15 mars 2024.

Den 27 juni 2023 anställdes Ingrid Strömberg med uppgift att vara sekreterare i utredningen. Utredningen har antagit namnet Tidskriftsutredningen (Ku 2023:A).

Utredaren överlämnar härmed promemorian *Ett digitalt utvecklingsstöd till vissa tidskrifter* (Ds 2024:4). Utredningsuppdraget är därmed slutfört.

Stockholm den 7 mars 2024

Madeleine Sjöstedt

/Ingrid Strömberg

Innehåll

Sammanfattning	7
1 Författningsförslag	9
1.1 Förslag till förordning om digitalt utvecklingsstöd till vissa tidskrifter	9
1.2 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2023:844) med instruktion för Mediemyndigheten	14
2 Uppdraget och dess genomförande	17
2.1 Uppdraget	17
2.2 Utgångspunkter och avgränsningar	18
2.3 Uppdragets genomförande	18
2.4 Promemorians disposition	19
3 Medieutvecklingen i Sverige	21
3.1 Medieutvecklingen generellt	21
3.2 Dagspressen	22
3.3 Tidskrifter	23
3.4 Digitalisering	23
4 Tidskrifter i Sverige	25
4.1 Allmänt om tidskrifter	25
4.1.1 En kort historik	25
4.1.2 Tidskrifter i Sverige	26

4.2	Tidskrifter med fördjupande samhälls- och nyhetsjournalistik.....	28
4.2.1	Tolkning, definition och avgränsning.....	28
4.2.2	Vilka tidskrifter kan omfattas av en sådan definition?.....	30
4.3	Sammanfattning.....	33
5	Digital omställning.....	35
5.1	Inledning.....	35
5.2	Vad innebär en digital omställning?	36
5.3	En digital affärsmodell	38
5.4	Sammanfattning.....	39
6	Stöd till tidningar och tidskrifter.....	41
6.1	Tidigare press- och mediestöd.....	41
6.2	Det nya mediestödet	45
6.3	Stöd till kulturtidskrifter.....	47
6.4	Sammanfattning.....	48
7	Överväganden och förslag	51
7.1	Inledande överväganden.....	51
7.2	Ett nytt digitalt utvecklingsstöd.....	53
7.3	Förutsättningar för stöd	56
7.4	Stödberättigade insatser	58
7.5	Ansvarig myndighet och ansökningsförfarande.....	60
7.6	Ikraftträdande	61
7.7	Förslagets förenlighet med EU:s regler om statsstöd.....	62
8	Konsekvensbeskrivning.....	65
8.1	Inledning	65

8.2	Ekonomiska konsekvenser av förslaget.....	65
8.3	Konsekvenser för företagen	67
8.4	Övriga konsekvenser	68
Bilaga 1	Uppdrag att se över förutsättningarna för ett tidsbegränsat stöd till vissa tidskrifter.....	69

Sammanfattning

Uppdraget har varit att bedöma behovet av ett tidsbegränsat stöd till allmänt tillgängliga tidskrifter som bedriver fördjupande samhälls- och nyhetsjournalistik i syfte att skapa förutsättningar för deras anpassning till nya digitala marknadsförutsättningar och för att uppnå en hållbar digital affärsmodell.

Utredningsarbetet har i enlighet med uppdraget omfattat att definiera vad som kännetecknar tidskrifter med fördjupande samhälls- och nyhetsjournalistik, översiktligt kartlägga förekomsten av sådana tidskrifter samt att mot denna bakgrund bedöma behovet av ett särskilt stöd med den inriktning som uppdraget anger.

Den kartläggning som genomförts visar att journalistik som behandlar aktuella samhällsfrågor på ett fördjupande sätt förekommer inom flera kategorier av tidskrifter. Kartläggningen visar också att de flesta av dessa tidskrifter har genomgått en grundläggande omställning till ökad digital publicering, även om ytterligare utvecklingsbehov kan finnas för att uppnå en hållbar affärsmodell. Särskilt de mindre tidskrifterna kan ha svårigheter att finansiera sådana fortsatta utvecklingsinsatser. I bedömningen av behovet av ett stöd har samtidigt flera faktorer övervägts. Det gäller till exempel avvägningen att föreslå en ny stödform riktad till vissa tidskrifter samtidigt som ett nytt generellt mediestöd nyligen har införts. Ett nytt stöd kan också medföra ökade administrativa kostnader.

Mot bakgrund av bedömningen att tidskrifter med samhälls- och nyhetsjournalistik har betydelse för mediemångfalden, lämnas i promemorian ett förslag till utformning av ett tidsbegränsat digitalt utvecklingsstöd riktad till denna grupp av tidskrifter. Utformningen av stödet bygger i stora delar på det tidigare innovations- och utvecklingsstödet. Stödet får lämnas i form av projektbidrag under en begränsad period till insatser som syftar till en anpassning till

digitala marknadsförutsättningar. Stödet föreslås administreras av Mediemyndigheten och finansieras inom ramen för mediestödsanslaget på statsbudgeten.

1 Författningsförslag

1.1 Förslag till förordning om digitalt utvecklingsstöd till vissa tidskrifter

Härigenom föreskrivs följande.

Inledande bestämmelser

1 § I denna förordning finns bestämmelser om statligt stöd till tidskrifter med fördjupande samhälls- och nyhetsjournalistik (digitalt utvecklingsstöd). Syftet med utvecklingsstödet är att ge sådana tidskrifter förutsättningar för en anpassning till nya digitala marknadsförutsättningar och utveckling av en hållbar affärsmodell.

Stöd får endast lämnas i enlighet med de bestämmelser som anges i kommissionens förordning (EU) nr 2023/2831 av den 13 december 2023 om tillämpningen av artiklarna 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på stöd av mindre betydelse.

2 § Utvecklingsstöd lämnas i mån av tillgång på medel.

3 § Förordningen är meddelad med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen.

4 § Med tidskrift som bedriver fördjupande samhälls- och nyhetsjournalistik avses i denna förordning en tidskrift som behandlar aktuella samhällsfrågor inom politik, ekonomi, kultur och samhällsliv på ett fördjupande sätt och som i sitt redaktionella innehåll ger uttryck för ett brett utbud av ämnen och perspektiv.

Med tidskrift som bedriver fördjupande samhälls- och nyhetsjournalistik avses i denna förordning inte en tidskrift som har

ett innehåll som till övervägande del är inriktat på avgränsade intresseområden eller delar av samhället.

Förutsättningar för stöd

5 § Utvecklingsstöd enligt denna förordning får lämnas till en tidskrift med fördjupande samhälls- och nyhetsjournalistik enligt 2 § som

1. är allmänt tillgänglig,
2. i sin publicistiska verksamhet inte väsentligt verkar mot grunderna för det demokratiska styrelseskicket,
3. har en ansvarig utgivare och utkommer regelbundet under eget namn med minst fyra nummer eller motsvarande per år,
4. har utgivits under minst tre år,
5. har en genomarbetad plan för en digital marknadsanpassning,
6. har behov av ekonomiskt stöd för att genomföra utvecklingsarbetet, och
7. i en ekonomisk plan kan uppvisa långsiktiga ekonomiska förutsättningar för att bedriva sin verksamhet på affärsmässiga grunder.

Stödberättigade insatser

6 § Utvecklingsstöd får lämnas till konkreta och väl avgränsade utvecklingsinsatser som syftar till en anpassning till nya digitala marknadsförutsättningar och utveckling av hållbara digitala affärsmodeller.

7 § Stöd lämnas i form av projektbidrag under en avgränsad tidsperiod. Stöd får inte lämnas till en insats som har inletts innan en ansökan om stöd getts in.

Stöd får lämnas för högst 50 procent av kostnaden för en insats.

Ansökan och ärendenas handläggning

8 § En ansökan om utvecklingsstöd enligt denna förordning prövas av mediestödsnämnden vid Mediemyndigheten. Ansökan ska vara skriftlig. Som underlag för prövningen ska den sökande lämna en ekonomisk plan för verksamheten.

Ett beslut om utvecklingsstöd får förenas med de villkor som krävs för att syftet med stödet ska tillgodoses. Dessa ska framgå av beslutet. I beslutet ska även sista dag för redovisning enligt 9 § framgå.

Redovisning

9 § Den som har tagit emot stöd ska lämna en redovisning till mediestödsnämnden av hur stödet har använts och insatsernas resultat i förhållande till syftet med utvecklingsstödet.

Hinder mot att lämna utvecklingsstöd

10 § Utvecklingsstöd får inte lämnas till en sökande som

1. har skulder för svenska skatter eller avgifter hos Kronofogdemyndigheten eller som är i likvidation eller försatt i konkurs, eller

2. är föremål för betalningskrav på grund av ett beslut av Europeiska kommissionen som förklarar att ett stöd beviljat av en svensk stödgivare är olagligt och oförenligt med den inre marknaden.

Stöd får inte lämnas till staten, en kommun, en region eller en juridisk person som bedriver verksamhet som finansieras med public service-avgift enligt lagen (2018:1893) om finansiering av radio och tv i allmänhetens tjänst.

11 § En insats som finansieras av utvecklingsstöd får inte finansieras av annat statligt stöd.

Återbetalning och återkrav

12 § Den som tagit emot utvecklingsstöd enligt denna förordning är återbetalningsskyldig om

1. mottagaren genom att lämna oriktiga uppgifter eller på något annat sätt har förorsakat att stödet har lämnats felaktigt eller med för högt belopp,

2. stödet av något annat skäl har lämnats felaktigt eller med för högt belopp och mottagaren borde ha insett detta,

3. stödet helt eller delvis inte har utnyttjats eller inte har använts för det ändamål som det har beviljats för,

4. mottagaren inte lämnar sådan redovisning som avses i 9 §, eller

5. villkor i beslutet om stöd inte har följts.

13 § Om någon är återbetalningsskyldig enligt 12 §, ska mediestödsnämnden besluta att helt eller delvis kräva tillbaka utvecklingsstödet.

14 § Om ett belopp som återkrävts med stöd av 13 § inte återbetalas i rätt tid, ska dröjsmålsränta enligt räntelagen (1975:635) tas ut på beloppet.

15 § Om det finns särskilda skäl, får mediestödsnämnden helt eller delvis avstå från krav på återbetalning enligt 13 § eller ränta enligt 14 §.

Bemyndigande

16 § Mediemyndigheten får meddela föreskrifter om

1. definitionen av tidskrift med fördjupande samhälls- och nyhetsjournalistik som avses i 2 §,

2. förutsättningar för stöd som avses i 3 §, och

3. stödberättigade insatser enligt 4–6 §§.

Myndigheten får också meddela föreskrifter om verkställigheten av denna förordning.

Överklagande

17 § Beslut enligt denna förordning får inte överklagas.

-
1. Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2025.
 2. Förordningen upphör att gälla vid utgången av 2029. Den upphävda förordningen gäller dock fortfarande för stöd som har beslutats före utgången av 2029.

1.2 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2023:844) med instruktion för Mediemyndigheten

Härigenom föreskrivs att 2 och 19 §§ förordningen (2023:844) med instruktion för Mediemyndigheten ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

Myndigheten har uppgifter enligt

1. lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden,
2. radio- och tv-lagen (2010:696),
3. lagen (2023:664) om mediestöd,
4. lagen (2010:1882) om åldersgränser för film som ska visas offentligt,
5. lagen (1998:31) om standarder för digital radio och tv,
6. radio- och tv-förordningen (2020:878),
7. förordningen (2023:740) om mediestöd,
8. förordningen (2010:1925) om åldersgränser för film som ska visas offentligt,
9. kungörandeförordningen (1977:827),
10. förordningen (1998:32) om standarder för digital radio och tv,
11. förordningen (2019:1256) om förhandsprövning av tjänster hos public service-företagen, och
12. förordningen (2021:1205) om stöd för tidningsdistribution med anledning av övergången till utdelning av post varannan dag.

*13. förordningen (2024:000)
om digitalt utvecklingsstöd till
vissa tidskrifter.*

Myndigheten har även tillsyn över verksamhet enligt 1 kap. 4 § yttrandefrihetsgrundlagen, om det finns utgivningsbevis för verksamheten.

19 §

Inom myndigheten finns ett särskilt beslutsorgan som benämns mediestödsnämnden. Nämnden har den sammansättning och de uppgifter som framgår av lagen (2023:664) om mediestöd, förordningen (2023:740) om mediestöd *samt* förordningen (2021:1205) om stöd för tidningsdistribution med anledning av övergången till utdelning av post varannan dag.

Inom myndigheten finns ett särskilt beslutsorgan som benämns mediestödsnämnden. Nämnden har den sammansättning och de uppgifter som framgår av lagen (2023:664) om mediestöd, förordningen (2023:740) om mediestöd, förordningen (2021:1205) om stöd för tidningsdistribution med anledning av övergången till utdelning av post varannan dag *samt förordningen (2024:000) om digitalt utvecklingsstöd till vissa tidskrifter.*

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2025.

2 Uppdraget och dess genomförande

2.1 Uppdraget

Mitt uppdrag som utredare har varit att bedöma behovet av ett tidsbegränsat stöd till allmänt tillgängliga tidskrifter som bedriver fördjupande samhälls- och nyhetsjournalistik. Syftet med ett sådant stöd ska enligt uppdraget vara att skapa förutsättningar för tidskrifternas nödvändiga anpassning för att nå en hållbar digital affärsmodell.

I uppdraget har ingått att:

- definiera vad som kännetecknar tidskrifter som bedriver fördjupande samhälls- och nyhetsjournalistik,
- översiktligt kartlägga förekomsten av sådana tidskrifter,
- analysera möjligheterna till stöd för sådana tidskrifter inom ramen för befintliga eller föreslagna stödsystem, och
- bedöma behovet av ett tidsbegränsat särskilt stöd för sådana tidskrifter.

Om utredaren bedömer att det finns behov av ett särskilt stöd ska förslag lämnas till hur ett tidsbegränsat tidskriftsstöd kan utformas, vilka kriterier som bör ligga till grund för fördelningen av stöd och vilken instans som ska besluta om stöd. I utformningen av ett sådant eventuellt förslag ska EU:s regler om statligt stöd beaktas. Vid behov ska nödvändiga författningsförslag lämnas.

I bakgrunden till uppdraget står att tidskrifter som bedriver fördjupande och samhällsviktig journalistik är av stor betydelse för demokratin. Den tidigare Mediestödsutredningen (Ku 2021:B) bedömde dock i departementspromemorian *Ett hållbart mediestöd*

för hela landet (Ds 2022:14) att mediestödet inte skulle utvidgas till att omfatta tidskrifter. Utredningen förordade i stället att frågan om ett tidskriftsstöd skulle utredas i särskild ordning med inriktning på ett mer selektivt stöd än det allmänt inriktade mediestödet. I uppdraget hänvisas till ordningen för det statliga bidraget till kulturtidskrifter, som prövas av Statens kulturråd.

Utredaren ska enligt uppdraget analysera och redovisa konsekvenserna av förslagen i enlighet med kommittéförordningen (1998:1474). Om förslagen kan förväntas leda till kostnadsökningar för det allmänna ska utredaren föreslå hur de ska finansieras.

Uppdraget ska redovisas till Kulturdepartementet i form av en departementspromemoria senast den 15 mars 2024.

Uppdraget framgår i sin helhet av bilaga 1.

2.2 Utgångspunkter och avgränsningar

Uppdraget har genomförts i anslutning till beredningen av Mediöstödsutredningens förslag (Ds 2022:14) och därpå följande proposition och riksdagsbeslut (prop. 2022/23:133, bet. 2023/24: KU3, rskr. 2023/24:24). Jag har emellertid inte haft i uppdrag att förhålla mig till konsekvenserna av det nya mediestöd som trädde i kraft den 1 januari 2024 och som kommer att utbetalas för första gången under våren 2024. Däremot utgör mediestödet och de förutsättningar det ger för tidningsbranschen en relevant referenspunkt även för de i uppdraget aktuella tidskrifternas förutsättningar att verka.

Det ska framhållas att uppdraget är avgränsat till en särskild grupp av tidskrifter, nämligen sådana med inriktning på samhälls- och nyhetsjournalistik av en fördjupande art. De överväganden som ska göras om behovet av ett tillfälligt stöd för att underlätta en digital anpassning avser därför inte tidskrifter i allmänhet, utan just den i uppdraget angivna gruppen av tidskrifter.

2.3 Uppdragets genomförande

I uppdraget har ingått att genomföra en översiktlig kartläggning av tidskrifter med fördjupande samhälls- och nyhetsjournalistik. Under utredningsarbetet har med anledning av detta ett flertal

möten hållits med organisationer och företag med kännedom om tidskriftsbranschen och dess särskilda förutsättningar samt även med ett antal enskilda tidskrifter.

Utredningen har under arbetet haft kontakt med Mediemyndigheten, tidigare Myndigheten för press, radio och tv, som har bistått med faktaunderlag till utredningen. I kontakt med Nordiskt informationscenter för medie- och kommunikationsforskning vid Göteborgs universitet (Nordicom), har information inhämtats om historik och utvecklingstendenser på medieområdet. Ett antal möten har hållits med företrädare för tidskriftsbranschen och andra sakkunniga.

Genom att utredningsuppdraget har genomförts i form av en s.k. bokstavsutredning, har utredningen organisatoriskt varit inordnad i Kulturdepartementet.

2.4 Promemorians disposition

Utredningens kartläggning av förhållanden som gäller tidskrifter med fördjupande samhälls- och nyhetsjournalistik samt särskilda frågor enligt uppdraget redovisas i promemorians kapitel 3–6. Överväganden och förslag redovisas i kapitel 7. En analys av konsekvenserna av förslagen samt en bedömning av kostnader redovisas i kapitel 8.

3 Medieutvecklingen i Sverige

3.1 Medieutvecklingen generellt

Mediekonsumtionen ligger generellt på en hög och stabil nivå i Sverige.¹ Traditionella medier som radio, tv och dagspress spelar fortsatt en viktig roll i nyhetsförmedlingen, inte minst i samband med särskilda händelser som t.ex. covid-19-pandemin. Samtidigt ökar konsumtionen av digitalt och strömmat utbud. Allt fler, och då särskilt bland den yngre generationen, tar i dag del av nyheter digitalt och via sociala medier. Betalningsviljan hos konsumenterna bedöms ha ökat för både nyheter och underhållning i digitala kanaler. Rörlig bild och ljud (strömmad film, tv och poddar) ökar i betydelse, en trend som håller i sig även i sämre ekonomiska tider.

Traditionella medier och nyhetsmedier i synnerhet möter till följd av digitaliseringen en ökad konkurrens från nya nätbaserade medier och kanaler. Särskilt gäller detta för tittare, lyssnare och läsare i den yngre generationen. En annan förändring som följer av digitaliseringen är att en ökad andel av annonserna har förflyttats från redaktionella medier, såsom dagspress, tidskrifter, kommersiell tv och radio, till digitala plattformar. Förändringen innebär att en viktig finansieringskälla – annonsintäkter – minskar, vilket pressar mediebolagens ekonomi och grunderna för deras tidigare affärsmodell. Som följd av dessa förändringar kommer sannolikt publik- och användarintäkter att öka i betydelse för kommersiellt finansierade nyhetsmedier.

¹ Avsnittet bygger på underlag från Nordiskt informationscenter för medie- och kommunikationsforskning vid Göteborgs universitet (Nordicom).

3.2 Dagspressen

Dagspressen i Sverige har under de senaste decennierna genomgått en omfattande omstrukturering. En koncentration av ägandet har skett till större koncerner. Totalt sett domineras dagspressen i dag av ett fåtal större ägargrupper. Samtidigt har antalet dagstidningar (titlar) legat relativt stabilt över tid, vilket sannolikt understötts av press- och mediestödet.

Dagspressens intäkter bedöms efter pandemiåren ha återhämtat sig – åtminstone till viss del – och lönsamheten i gruppen hög- och medelfrekventa tidningar har under senare år stärkts något. De större rikstäckande dagstidningarna har utvecklats väl i termer av lönsamhet, inte minst genom en ökad digital räckvidd och försäljning. Mindre och lågfrekventa tidningar, i de allra flesta fall lokala och regionala tidningar, uppvisar en sämre lönsamhet och har generellt också en lägre grad av digital räckvidd. Den högre inflationen har lett till kostnadsökningar i branschen som under det senaste året medfört flera förändringar i form av neddragningar och minskad distribution.

Papperstidningen är fortfarande grunden i dagspressens utgivning och annonsintäkter. Samtidigt har produktionskostnaderna för papperstidningar ökat under senare år. Genom att färre läsare i dag prenumererar på en tryckt tidning har också kostnaderna för distribution ökat. Flera tidningsföretag genomför därför neddragningar i utgivningsfrekvens eller distribution. En annan faktor som påverkat tidningsföretagen är Postnords övergång till varannandagsutdelning. Under senare år har allt fler tidningar kvalificerat sig för presstöd- och mediestöd, i första hand driftsstödet, som följd av en lägre hushållstäckning.

Den svenska dagspressen har under en längre tid varit inriktad på en digital transformation. Även om den tryckta tidningen fortfarande dominerar drivs dagspressens intäkter i dag av den digitala affären. Särskilt hos de större dagstidningarna ökar den digitala räckvidden markant. I likhet med andra medieföretag har dagspressen fått en ökad konkurrens på reklammarknaden genom att annonsintäkter förflyttats från tryckta eller redaktionella medier till digitala plattformar. Även för dagspressen blir därför försäljning av digitalt medieinnehåll till kund och läsare allt viktigare. De för-

ändringar av mediestödet som beslutats kommer sannolikt att driva på denna utveckling.

3.3 Tidskrifter

Tidskriftsbranschen bedöms länge ha haft en god lönsamhet med ett växande antal titlar inom flera segment som livsstilsmagasin och specialintressen inom sport, fritid, resor, m.m. Sedan några år tillbaka möter tidskriftsbranschen dock liknande utmaningar som dagspressen och andra medieföretag, dvs. en ökad konkurrens från digitala plattformar, en minskad läsning eller lästid hos befolkningen samt en försämrad ekonomi som följd av minskande annonsintäkter och, under senare år, ökade kostnader för papper, tryck och distribution. Som följd av dessa utmaningar har flera tidskrifter lagts ner, slagits samman eller minskat sin utgivningsfrekvens. En ökad digital publicering och räckvidd är också en del i anpassningen till nya medievanor och förändrade förutsättningar. I likhet med vad som gäller för dagspressen behöver en större andel av tidskrifternas intäkter i framtiden sannolikt komma från prenumeranter och betalande läsare. Tidskriftsbranschens utveckling beskrivs närmare i promemorians kapitel 4.

3.4 Digitalisering

Dagspressen bedöms allmänt ligga före tidskriftsbranschen när det gäller digitalisering av innehåll, prenumerationer och intäkter. En förklaring är att dagspressen med en tätare utgivningsfrekvens, i kombination med de allt högre kostnaderna för papper, tryckning och distribution, har haft större incitament att övergå från tryckta tidningar till digital produktion. Tidskrifter, som generellt har en lägre periodicitet i utgivningen, skulle därför inte ha haft samma kostnadstryck på omställningen till digital produktion. Dagspressen har genom konsolideringen också haft en större finansiell styrka att kunna finansiera de investeringar som krävs för att kunna ta tillvara digitaliseringens fördelar. Även om de större nationella tidningarna kraftigt ökat sin digitala räckvidd, är betydande delar av dagspressens prenumerations- och annonsintäkter, särskilt för den lokala och regionala landsortspressen, fortsatt kopplade till den tryckta

tidningen. Inom tidskriftsbranschen finns också skillnader i digital närvaro mellan olika kategorier av tidskrifter. Frågan om tidskrifternas digitalisering behandlas närmare i kapitel 5.

4 Tidskrifter i Sverige

4.1 Allmänt om tidskrifter

En tidskrift definieras i Nationalencyklopedin som en ”periodisk publikation som skiljer sig från dagstidningen genom att den inte kommer ut lika ofta och vanligen inte förmedlar dagsnyheter utan fackkunskap, kulturmaterial eller förströelse”.

Tidskrifter utgör en bred grupp som innefattar flera olika kategorier såsom veckotidningar, månadsmagasin, medlems-tidskrifter samt mindre tidskrifter som ges ut av olika former av sammanslutningar som till exempel föreningar. Härtill kommer tidskrifter, eller tidskriftsserier, som publiceras vid landets lärosäten.

Vad som skiljer en tidskrift från en dagstidning är således framför allt utgivningens frekvens eller periodicitet. Skillnader finns även i innehållet, där en dagstidning vanligen har mer av dagsaktuella nyheter än en tidskrift som utkommer mindre frekvent. En tidskrift kan också vara mer inriktad på ett särskilt område eller en särskild grupp av läsare.

4.1.1 En kort historik

Tidskriften har liksom dagstidningen en lång historik i Europa. Redan under 1600-talet blev tidskriften en del i ett ökat offentligt idéutbyte om vetenskap, litteratur och samhällsförhållanden i länder som Tyskland och Frankrike.² I början av 1700-talet uppstod i England den politiska tidskriften med såväl politiskt som kulturellt innehåll, ofta med kåserande eller satiriska inslag. Några av dessa tidskrifter, som *The Spectator* eller *The Tatler*, utges än i dag. Dessa

² Avsnittet bygger delvis på Claes-Göran Holmbergs artikel ”Tidskriften i Sverige”, Litteraturbanken (2009) samt underlag från Nordiskt informationscenter för medie- och kommunikationsforskning vid Göteborgs universitet (Nordicom).

tidskrifter var också förebilder för *Then swänska Argus* (1732–34), en av de mer kända tidiga politiska tidskrifterna i Sverige. Den grundades av Olof Dalin (senare von Dalin) och fick stor spridning i landet med sin blandning av skarp samhällskritik men också bredare essäjournalistik.

Under 1700-talet växte det gradvis fram en mer varierad tidskriftslitteratur med politiska debattidskrifter, tidskrifter för allmän kultur- och samhällsanalys samt tidskrifter som blandade information och underhållning. En bakgrund var att Sverige under den s.k. frihetstiden hade en reglerad tryckfrihet, som även kom att främja etableringen av en rad nya dagstidningar.³

Under 1800-talet tillkom ytterligare tidskrifter och ett stort antal tidningar som följde av 1809 års grundlagsskyddade tryckfrihet och en ökad läskunnighet hos landets befolkning. Vid sekelskiftet och senare i samband med besluten om allmän och lika rösträtt, och därmed demokratins framväxt, var antalet dagstidningar mycket högt. Från 1900-talets mitt inträdde en successiv minskning av antalet tidningar och tidskrifter, vilket främst kanske förklaras av konkurrensen från andra medier som radio och tv.

4.1.2 Tidskrifter i Sverige

Som framgick av kapitel 3 har Sverige i dag ett stort antal tidskrifter. Kungliga biblioteket (KB) uppskattar antalet tidskrifter till ca 4 000. Det inkluderar bland annat veckotidningar, månadsmagasin, serietidningar, föreningsskrifter, årsrapporter m.m. som har en återkommande numrerad eller kronologisk utgivning. Det ska dock noteras att det alltid finns en rörlighet i antalet titlar genom att nya tidskrifter tillkommer eller läggs ned.

Mediemyndigheten har ingen särskild statistik över tidskrifter. Begreppet tidskrift används heller inte i myndighetens verksamhet eller uppföljningar.

Branschorganet Sveriges Tidskrifter, som organiserar ca 390 tidskrifter och titlar, har i en rapport från 2023 uppskattat antalet tidskrifter i Sverige till omkring 4 150 stycken.⁴ Enligt rapporten utgörs

³ För en kort historik över dagstidningens framväxt, se ”Press Stop” av Anders Malmsten (Ekerlids förlag, 2023).

⁴ *Branschrapport 2023: Tidskriftsbranschen i siffror 2022*. IRM på uppdrag av Sveriges Tidskrifter.

nära hälften av dessa tidskrifter av medlemstidningar som ges ut av medlemsorganisationer, intresseföreningar, yrkessamfund och fackförbund. Gratis- och kundtidningar utgör också en stor del av landets totala antal tidskrifter, 26 procent, medan populärpressen utgör 14 procent och fackpressen 12 procent.⁵

Såväl antalet tidskrifter som fördelningen mellan olika kategorier bedöms i rapporten ligga tämligen konstant över tid även om antalet titlar minskar något. En viss omfördelning från populärpress till gratis- och kundtidningar och fackpress noteras också. Merparten av tidskrifterna, ca 55 procent, riktar sig till privatpersoner, men andelen titlar som riktar sig till personer i deras yrkesroll (och betalas av en arbetsgivare) bedöms öka. Tidskriftsbranschens omsättning uppgick enligt rapporten till nära 6,8 miljarder kronor 2022. Omsättningen har återhämtat sig något efter pandemiåret 2020, men har trendmässigt minskat från en nivå på 8,3 miljarder kronor 2016. Läsarintäkter, som utgör omkring hälften av branschens intäkter, har minskat med nära 20 procent sedan 2016. Minskningen av läsarintäkter återfinns hos både större och mindre förlag eller utgivare, och förklaras främst av en minskning av prenumerationsintäkter.

Rapporten visar att tidskrifternas annonsintäkter har minskat med drygt 13 procent under samma period, dvs. 2016–2022. Minskningen av annonsintäkter avser den tryckta tidskriften men kompenseras till viss del av ökade intäkter från annonser i digitala utgåvor. En tillväxt sker också i det som kallas *native advertising*, dvs. ett slags annonser som anpassats till tidskriftens redaktionella innehåll. På kostnadssidan märks stora kostnadsökningar för distribution, inte minst under senare år (2021–2022). Även tryck- och papperskostnader har ökat mycket kraftigt. De stora kostnadsökningarna bedöms utgöra en betydande utmaning för branschen som helhet, eftersom omsättningen inte utvecklats i samma takt.

Enligt branschrapportens undersökning dominerar fortsatt den tryckta utgåvan som spridningsform för redaktionellt material (88 procent). Samtidigt visar jämförelsen med 2019 att andra kanaler ökat i betydelse. Hela 85 procent av tidskrifterna har en digital utgåva 2022, att jämföra med 56 procent 2019. Nästan lika många,

⁵ Populärpress definieras i rapporten som tidskrifter riktade till privatkonsumenter och som omfattar tidskrifter inriktade på hobby, fritid, mode, heminredning m.m. Fackpress avser titlar riktade till yrkesverksamma inom en viss bransch.

83 procent, har en egen hemsida, att jämföra med 50 procent 2019. Övriga kanaler som ökat kraftigt under samma period är spridning genom sociala nätverk, nyhetsbrev med e-post samt events och seminarier. Den ökade digitala närvaron är för tidskrifter, liksom andra traditionella medier, en anpassning till förändrade mediekonsumtionsvanor. På totalnivå för branschen utgör de samlade digitala intäkterna från både läsare och annonser omkring 23 procent av intäkterna, vilket motsvarar en ökning från 15 procent 2019.

4.2 Tidskrifter med fördjupande samhälls- och nyhetsjournalistik

Utredningen ska enligt uppdraget definiera och genomföra en översiktlig kartläggning av förekomsten av allmänt tillgängliga tidskrifter som bedriver fördjupande samhälls- och nyhetsjournalistik.

4.2.1 Tolkning, definition och avgränsning

Det kan inledningsvis konstateras att begreppet fördjupande samhälls- och nyhetsjournalistik inte är något allmänt förekommande begrepp inom tidskriftsbranschen eller i de undersökningar av branschen som genomförs. Det förekommer inte heller i sammanhang som rör statens ekonomiska stöd till medier eller i den kategorisering som används i branschundersökningar och liknande, och det finns därför ingen samlad nationell statistik omedelbart tillgänglig. För att kunna genomföra en kartläggning, behöver begreppet därför närmare definieras och avgränsas.

Med allmänt tillgängliga avses i sammanhang som rör stöd till medier, att en tidning eller annat nyhetsmedium inte får vara begränsat till en sluten grupp som till exempel medlemmar i en viss organisation. Villkoret om allmän tillgänglighet utgör dock inte något hinder mot krav på betalning eller registrering för att ta del av mediets innehåll.⁶ En jämförelse kan här göras med definitionen i fråga om stöd till kulturtidskrifter, där en sådan tidskrift i sitt

⁶ Jämför behandlingen av uttrycket i prop. 2022/23:133, s. 49.

huvudsakliga innehåll ska vända sig till en allmän publik för att kunna beviljas stöd.⁷

Begreppet fördjupande samhälls- och nyhetsjournalistik tolkas som att tidskrifternas innehåll ska bestå av både samhällsjournalistik och nyhetsjournalistik.

Vad avser samhällsjournalistik är det ett begrepp som behöver definieras närmare. Det skulle kunna tolkas relativt brett och innefatta en mängd olika områden som berör medborgarna i ett samhälle. En sådan definition skulle kunna inrymma ett relativt stort antal ämnen, allt från ämnen som rör offentliga tjänster, som hälso- och sjukvård eller skola, till specifika sakområden som arbetsmiljö, bostadsfrågor, konsumentvägledning, aktiesparande, sport och fritid, bilar, mode, hälsa och livsstilsfrågor.

Samhällsjournalistik skulle också kunna tolkas snävare och i första hand definieras som en journalistik med inriktning på bredare samhälls- eller samhällspolitiska frågor inom ämnen som politik, ekonomi, kultur och samhällsliv och som är föremål för en politisk debatt i samhället. Ett stöd för en sådan tolkning är vad som i uppdraget beskrivs som samhälls- och nyhetsjournalistikens betydelse för demokratin. Samhällsjournalistik skulle således innebära en inriktning på politiskt aktuella och relevanta samhällsfrågor, allmänpolitisk debatt och opinionsbildning.

Begreppet nyhetsjournalistik är möjligen enklare att definiera. Med stöd i lagstiftningen för det nya mediestödet bör nyhetsjournalistik kunna definieras som fortlöpande allsidig nyhetsförmedling och granskning. Av detta följer att journalistiken ska ha en aktualitet samtidigt som den ska vara fördjupande och granskande.

Sammantaget skulle därmed begreppet fördjupande samhälls- och nyhetsjournalistik kunna innebära att en tidskrift för att vara aktuell för uppdragets frågeställningar bör uppfylla följande kriterier:

- Att den behandlar aktuella samhällspolitiska frågor på ett fördjupande sätt.
- Att den har en viss bredd i ämnesområden och perspektiv och inte är inriktad på avgränsade intresseområden eller delar av samhället.

⁷ Förordning (2010:1058) om statsbidrag till litteratur, kulturtidskrifter och läsfrämjande insatser (4 §).

Som en ytterligare utgångspunkt gäller härutöver det som i uppdraget anges i fråga om allmän tillgänglighet och att den således inte riktar sig till en sluten grupp.

4.2.2 Vilka tidskrifter kan omfattas av en sådan definition?

Tillvägagångssättet i den kartläggning som genomförts har varit att med utgångspunkt från definitionen ovan försöka kartlägga förekomsten av sådana tidskrifter inom de segment som används i branschen, såsom politik, nyheter, samhälle, ekonomi, näringsliv och arbetsmarknad samt kultur. En genomgång har också gjorts av de underlag som Mediemyndigheten redovisar och som rör beviljade stöd i tidigare press- och mediestöd. Underlag och information har även inhämtats genom kontakter med branschen och branschföreträdare och genom kontakter med andra sakkunniga.

Utredningens kartläggning visar att det övergripande går att identifiera ett antal kategorier av tidskrifter som bedriver fördjupande samhälls- och nyhetsjournalistik med den definition som anges ovan.

- Tidskrifter med bredare samhälls- och nyhetsjournalistik
- Nätmagasin med bredare samhälls- och nyhetsjournalistik
- Idéburna mindre tidskrifter
- Tidskrifter/lågfrekventa dagstidningar
- Facktidskrifter/medlemstidningar

Kategorierna kan i några fall vara överlappande men framställningen syftar till att åskådliggöra förekomsten av tidskrifter med inriktning på samhälls- och nyhetsjournalistik.

Tidskrifter med bredare samhälls- och nyhetsjournalistik

Det finns ett antal tidskrifter med bredare inriktning på samhälls- och nyhetsjournalistik inom politik, ekonomi, kultur och debatt med fördjupningar, analyser och essäer, ofta med internationella förlagor. Innehållet varierar självklart mellan olika tidskrifter men handlar i regel om artiklar i aktuella ämnen, ofta med politisk

relevans, reportage, opinion och debatt, krönikörer och kulturdebatt. Vissa har mer fokus på dagsaktuella händelser och politik medan andra har mer av essäistik, kulturdebatt och opinion.

Flera tidskrifter med denna inriktning var tidigare typiska vecko- eller månadsmagasin, men har i dag även en digital närvaro med prenumerationsmodeller liknande dem som dagstidningar erbjuder.

Antalet tidskrifter i denna kategori bedöms vara relativt begränsat i Sverige och uppskattas uppgå till ett tiotal titlar. En förklaring kan vara att Sverige representerar ett litet språkområde i kombination med en förhållandevis bred nationell och regional dagspress. Inom kategorin finns en dynamik genom att nya tidskrifter eller sajter startar regelbundet men ibland med kort livslängd. Ett antal av tidskrifterna i denna kategori har haft press- eller mediestöd.

Nätmagasin med bredare journalistik, reportage och samhällsdebatt

Till kategorin tidskrifter med bredare inriktning på samhälls- och nyhetsjournalistik bredare inriktade tidskrifter eller magasin ett antal nyare och enbart digitala nätmagasin, nyhetsportaler och webbsajter. I likhet med kategorin ovan har flera av dessa (nät)tidskrifter ofta en bredd av ämnen med inriktning på politik, samhällsfrågor, fördjupningar, analyser, essäer och debatt. Därutöver finns inom denna kategori även nätmagasin med tydligare inriktning på samhällsdebatt och opinionsbildning än nyheter, ibland med anknytning till s.k. tankesmedjor, medan andra kan ha inriktning på kultur, reportage och granskningar.

Några titlar inom denna kategori är tillgängliga utan betalvägg, men en vanligare modell är att läsning kräver prenumeration eller annan form av betalning. Även i denna kategori finns exempel på titlar som tidigare har haft press- eller mediestöd. Kategorin uppskattas omfatta åtminstone ett tiotal titlar. Många nya titlar som etableras är helt digitala.

Idéburna mindre tidskrifter

Även denna kategori av tidskrifter erbjuder ett relativt brett innehåll av aktuell idé- och samhällsdebatt, opinion, essäer och fristående

skribenter. Denna typ av tidskrifter kan ha en uttalad ideologisk utgångspunkt, som kan handla om en viss politisk inriktning, religion eller trosuppfattning. Andra tidskrifter i kategorin har en mer öppen inriktning mot idédebatt och opinion.

Flera av tidskrifterna i denna kategori är relativt små sett till utgivning och upplagor, men kan ändå ha betydelse för en mångfald inom debatt och opinion. Flertalet av tidskrifterna har en digital utgivning, t.ex. en kombination av nättidskrift och ett antal tryckta nummer per år. De något mindre tidskrifterna kan ha en enklare webbplats med nyheter och artiklar som komplement till den tryckta tidningen. Antalet tidskrifter i denna kategori är svårt att uppskatta, då flera av dem kan ha en relativt begränsad spridning.

Tidskrifter/lågfrekventa dagstidningar

En annan typ av tidskrifter med bredare samhälls- och nyhetsjournalistik är de som tidigare kvalificerat sig för press- och mediestöd. Tidskrifter utgjorde emellertid ingen särskild kategori i det tidigare press- och mediestödet utan räknades till kategorin tidningar med lågfrekvent utgivning, dvs. tidningar med utgivning en till två gånger per vecka, eller i fråga om mediestödet, som allmänna nyhetsmedier.

Genom att denna typ av tidskrifter, eller tidningar, uppfyllt kriterierna för press- eller mediestöd har de haft en relativt bred samhälls- och nyhetsjournalistik som innefattat nyheter, reportage, kultur, opinion och ibland kända krönikörer. De större tidskrifterna inom denna kategori har ett digitalt utbud liknande dagspressen. Sammantaget uppskattas denna kategori omfatta omkring 25 titlar.

Facktidskrifter/medlemstidningar

I denna kategori ingår tidskrifter som ges ut av branschorgan, kommersiella utgivningsförlag eller fackliga organisationer och som typiskt sett är inriktade på en viss bransch, näring, ämnesområde eller riktade till specifika målgrupper, yrkeskategorier eller medlemmar i en organisation. Utöver det aktuella branschspecifika eller fackliga innehållet innehåller flera av dessa tidskrifter – särskilt de större titlarna – ibland även samhälls- och nyhetsjournalistik med granskande reportage, opinionsbildning samt samhälls- och kultur-

debatt, ibland med etablerade krönikörer. Tidskrifter i denna kategori har en relativt väl utvecklad digital närvaro även om vissa medlemstidskrifter kan ha en bas i tryckt upplaga.

Genom sin specialisering och kunskap inom ett visst område anses denna kategori av tidskrifter kunna erbjuda fördjupande reportage eller granskningar som andra medier inte har intresse eller resurser för att behandla. Samtidigt är syftet med sådana reportage och granskningar kanske främst att därmed lyfta frågor som är viktiga för en viss målgrupp av läsare eller medlemmar. Det kan därför sättas i fråga om innehållet i denna kategori av tidskrifter fullt ut skulle uppfylla de kriterier eller definition som angivits ovan.

I allmänhet har de inte haft press- eller mediestöd utan finansierats av prenumeranter eller av medlemsorganisationer. Flera av de tidskrifter som är inriktade på en viss bransch (t.ex. teknik, offentlig sektor, media eller medicin) och riktade till en viss yrkeskategori eller intressenter har, som följd av att de varit förhållandevis lönsamma, i flera fall köpts upp av större kommersiella utgivare. Antalet tidskrifter i denna kategori bedöms vara relativt stort. Bland de tidskrifter som är medlemmar i branschorganet Sveriges tidskrifter uppskattas antalet uppgå till minst ett 50-tal tidskrifter, något beroende på definition.

4.3 Sammanfattning

Sammantaget kan konstateras att Sverige har ett mycket stort antal tidskrifter av skiftande karaktär. Merparten av dessa berörs inte av utredningens uppdrag som har inriktning på tidskrifter med fördjupande samhälls- och nyhetsjournalistik. Det gäller exempelvis mindre föreningstidskrifter, som utgör en stor andel av det totala antalet tidskrifter i Sverige, men även tidskrifter som huvudsakligen har inriktning på avgränsade ämnesområden som hobby, fritid, livsstil, m.m.

I den kartläggning som genomförts med utgångspunkt i den definition som använts, har fem kategorier eller grupper av tidskrifter identifierats. Gemensamt för dessa tidskrifter är att de bedriver fördjupande samhälls- och nyhetsjournalistik i den meningen att de behandlar aktuella samhällsfrågor på ett fördjupande sätt och i sitt redaktionella innehåll ger uttryck för ett

brett utbud av ämnen och perspektiv. Sammantaget kan konstateras att denna grupp av tidskrifter inte är omfattande i jämförelse med landets totala antal tidskrifter.

5 Digital omställning

5.1 Inledning

I uppdraget beskrivs en utveckling där marknaden för svenska nyhetsmedier är under ett starkt förändringstryck, vilket främst drivs av digitaliseringen. Anpassningen till dessa förändrade marknadsförutsättningar har pågått under en längre tid även om den har accentuerats under senare år.

Dags- och kvällspressen anses allmänt ligga före tidskriftsbranschen när det gäller digitalisering. En förklaring kan vara att dagspressen som följd av den högre periodiciteten har haft större incitament att övergå till digital utgivning och på så sätt reducera kostnaderna i utgivningen. En annan skillnad som brukar framhållas är att dagspressen genom en långtgående konsolidering av branschen till ett antal större koncerner har haft större finansiell styrka att kunna finansiera de större investeringar i teknik och kunskap som krävs för att underbygga en digital affärsmodell.

Tidskrifter har generellt lägre volymer och lägre utgivningsfrekvens än dagspressen, och har därför kanske inte haft samma ekonomiska incitament att digitalisera utgivningen. Tidskriftsbranschen består också av ett betydligt större antal titlar och utgivare, och anses generellt mer splittrad varför det har funnits färre samarbeten. Konkurrensen mellan olika titlar och läsare kan också ha varit högre än inom dagspressen. Under senare år finns dock tecken på en ökad konsolidering i branschen, som innebär att större utgivare förvärvar och samlar flera tidskrifter och titlar inom samma koncern, vilket skapar förutsättningar för gemensamma digitala strukturer.

Samtidigt möter tidskriftsbranschen samma förändringar på konsumtionssidan som andra medier, innebärande att läsarna vill ha tillgång till innehåll digitalt med större flexibilitet att läsa eller lyssna

med utgångspunkt i individuella preferenser. Som framgått ovan (avsnitt 4.1.2) visar en branschrapport från 2023 att tidskriftsbranschen i hög grad har ökat sin digitala närvaro i form av tidning i digital utgåva, e-tidning, webbplats och andra kanaler. Enligt undersökningen hade 85 procent av tidskrifterna en digital utgåva 2022 och nästan lika många, 83 procent, hade en egen hemsida.

När det gäller tidskrifter med inriktning på samhälls- och nyhetsjournalistik visar utredningens kartläggning att i princip samtliga tidskrifter i de kategorier som identifierats också har en digital närvaro. För de mindre tidskrifterna handlar det om en enklare webbplats med nyheter och artiklar som komplement till den tryckta tidningen. De större och bredare tidskrifterna har dock i princip samma typ av prenumerationserbjudande till läsarna som förekommer inom dagspressen, dvs. kombinationer av tryckt tidning och/eller e-tidning samt digital läsning på en webbplats eller nyhetsajt, nyhetsbrev, podcast och streaming. De större tidskrifterna har också låst material, dvs. betalvägg, på sina nyhetssajter. Parallellt finns också som nämnts tidigare flera titlar som är helt digitala, dvs. olika former av digitala magasin eller plattformar. Denna modell gäller ofta för tidskrifter/titlar som etablerats på senare tid. Andra tidskrifter har migrerat från tryckt tidning och webbsajt till enbart webbsajt, ibland kombinerat med enstaka tryckta magasin.

5.2 Vad innebär en digital omställning?

En förflyttning från tryckt tidning och traditionell distribution till digital publicering sker ofta stegvis under en längre tid. Processen ser givetvis olika ut för olika typer av tidningar och tidskrifter, men beskrivs schematiskt här.⁸

Inledningsvis innebär en digital omställning att den tryckta tidningens eller tidskriftens innehåll publiceras på en webbplats. Artiklar, reportage, opinionsmaterial och krönikor kan då läsas digitalt på webbplatsen eller som e-tidning. På detta stadium struktureras arbetet fortfarande som tidigare, dvs. med separata organisatoriska enheter och tekniska system för det redaktionella

⁸ Avsnittet bygger på information som erhållits genom kontakter med branschföreträdare och företag inom området digitalisering av media.

arbetet, kundhantering och prenumeration samt annonsavdelning. Redaktionsarbetet antas i grunden inte ha förändrats på detta stadium. Artiklar skrivs och redigeras för en tryckt tidning även om innehållet sedan publiceras på webbplatsen. Hanteringen av prenumerationer har heller inte i grunden förändrats, även om läsarna nu kan erbjudas olika prenumerationsalternativ med tryckt och/eller digital tidning. Den tryckta tidningen produceras och distribueras som tidigare direkt till prenumeranter och genom lösnummerförsäljning.

I ett nästa steg innebär en digital förflyttning ofta en mer genomgripande förändring av tidningens organisation, arbetssätt och teknik. Redaktionsarbetet förändras genom att artiklar och annat innehåll nu skrivs direkt för digital publicering. I takt med att den digitala kanalen blir viktigare ökar kraven på att hålla webbplatsen uppdaterad med nyheter och artiklar för att bibehålla läsarnas intresse. Redaktionsarbetet kan därmed sägas integreras i marknadsföringen mot läsarna.

Den digitala omställningen innebär en ökad interaktivitet mot läsare och kunder. För tidningen blir det nu möjligt att följa läsarnas aktiviteter på webbplatsen och att löpande analysera data och trafik i syfte att kunna förändra utbud och erbjudanden mot kunderna och på så sätt öka intäkterna. Tekniska lösningar möjliggör införandet av betalvägg och låsta artiklar som enbart kan läsas av prenumeranter eller betalande kunder samtidigt som lösningar skapas för att kunden själv kan administrera köp och betalningar.

Det mer integrerade arbetssätt som följer av en digitalisering behöver stödjas av en ändamålsenlig teknik. De olika tekniska system som funnits för olika organisatoriska enheter och funktioner kan successivt behöva byggas ihop för en effektiv och integrerad produktion. På längre sikt kan investeringar i integrerade tekniska plattformar för hantering av innehåll, kundrelationer och annonsmarknad behövas. Behoven kan dock se olika ut för olika tidskrifter och upplagenivåer. För en mindre tidskrift kan det, enligt uppgifter från branschen, handla om en investeringskostnad på cirka 0,5 kronor, till vilket kommer vissa löpande kostnader, medan det för en större tidskrift kan handla om högre belopp. En utvecklingsinsats kan också handla om förbättringar av befintliga tekniska system.

5.3 En digital affärsmodell

Som framgått visar kartläggningen att den grupp av tidskrifter som uppdraget gäller redan har en relativt väl utvecklad digital närvaro. Innebörden är att flertalet av dem redan har genomgått en grundläggande förflyttning till digital utgivning. För några tidskrifter är utgivningen i huvudsak digital. Samtidigt behöver det inte betyda att dessa tidskrifter nått fram till en hållbar, i betydelsen lönsam, digital affärsmodell.

Den stora utmaningen generellt för tidskriftsbranschen handlar om att öka de digitala intäkterna från betalande läsare och kunder, som utgör den dominerande intäktskällan för branschen. Centralt i den digitala affärsmodellen är att utveckla kundrelationen och marknadsföringen direkt mot kund. En annan utmaning är att kunna ta med sig annonsintäkterna in i den digitala miljön. Dessa utmaningar kan bedömas gälla även för tidskrifter med fördjupande samhälls- och nyhetsjournalistik, även om de också utgör en heterogen grupp generellt. Att öka de digitala intäkterna och lönsamheten är en grundläggande förutsättning för att kunna fortsätta utveckla den publicistiska verksamheten och skapa värde för läsare och kunder.

Ett fortsatt digitalt utvecklingsarbete kan påvisa behovet av ytterligare investeringar i tekniska system som stöder en integrering av olika funktioner, dvs. redaktionellt arbete, kundhantering och betalningar samt annonsmarknad. Övergången till ett digitalt format öppnar för nya konsumtionsmönster, där det tryckta materialet kompletteras med ljud- och bildsändningar, och skapar också förutsättningar för en ökad interaktivitet och nya relationer till läsare och kunder, något som också innebär nya krav på tidskriftens organisation och kompetens. Genom att flera av tidskrifterna inom den kategori som uppdraget gäller är relativt små, kan nödvändiga investeringar och utvecklingsinsatser vara svåra att finansiera utan ekonomiskt starka ägare eller ekonomiskt stöd från läsare och andra intressenter.

Den centrala frågan för en tidskrift med ambitionen att erbjuda fördjupande samhälls- och nyhetsjournalistik torde ändå vara hur tidskriftens publicistiska verksamhet, dvs. dess "varumärke", bäst kan utvecklas i en alltmer digital miljö för att skapa mervärde för läsare och kunder. En fullt gången digitalisering kan vara den bästa

lösningen för vissa tidskrifter medan andra kanske väljer andra lösningar. Dagspress och nyhetssajter med inriktning på ständig nyhetsrapportering kan ha flera omedelbara fördelar i den digitala miljön medan en tidskrift som traditionellt erbjudit en annan form av läsning kan behöva utforma sin digitala närvaro på ett annat sätt. En modell som flera tidskrifter väljer handlar om att övergå till ett i huvudsak digitalt format där den tryckta tidningen mer blir av en premieprodukt i kunderbudandet.

5.4 Sammanfattning

Utredningens kartläggning visar att i princip samtliga tidskrifter med inriktning på samhälls- och nyhetsjournalistik inom de kategorier av tidskrifter som identifierats redan har en märkbar digital närvaro. Detta gäller i synnerhet de något större titlarna, som i flera avseenden har samma erbjudanden som dagspressen till kund och läsare, innehållande enbart digital produkt eller en kombination av tryckt och digital läsning. Som konstaterats är några titlar också helt digitala i sin utgivning. Den fortsatta utvecklingen handlar främst om att öka de digitala intäkterna och därigenom utveckla lönsamheten. Samtidigt måste varje tidskrift utforma en affärsmodell som passar dess publicistiska mål och verksamhet.

6 Stöd till tidningar och tidskrifter

6.1 Tidigare press- och mediestöd

Ekonomiskt stöd till dagspress och nyhetsmedier har fram till 2023 i huvudsak utgått i form av presstöd och under senare år som mediestöd. Härutöver har vissa tidsbegränsade stöd funnits.

Presstöd

Presstödet infördes redan på 1970-talet. Syftet var övergripande att bevara mångfalden och konkurrensen inom dagspressen. Stödet bestod av ett driftsstöd för täckande av utgivningskostnader och ett distributionsstöd. Bestämmelser för stödet reglerades i presstödsförordningen (1990:524).

Presstödet var i huvudsak inriktat på dagstidningar men bestämmelser fanns även om stöd till andra tidningar. Som dagstidning definierades en allmän nyhetstidning eller publikation av dagspresskaraktär med reguljär nyhetsförmedling eller allmänpolitisk opinionsbildning. Den skulle normalt utkomma med minst ett nummer per vecka och i huvudsak distribueras inom landet. Regler fanns också om att tidningen skulle utges under eget namn och ha ett eget redaktionellt innehåll som skulle utgöra minst 55 procent av det totala redaktionella innehållet. För att en tidning skulle kvalificera sig för driftsstöd krävdes att täckningsgraden i det aktuella geografiska området inte översteg 30 procent. Driftsstödet var i den meningen ursprungligen riktat främst till s.k. andra-tidningar på orten.

Rätten till driftsstöd baserades på tidningens upplaga mätt i veckovolym. För stödets beräkning fanns en uppdelning i hög- och medelfrekventa tidningar respektive lågfrekventa tidningar. Sär-

skilda regler fanns också för tidningar som riktade sig till språkliga minoriteter.

Vissa tidningar var inte stödberättigade. Det gällde tidningar som utkom med ett eller två nummer per vecka och vars redaktionella innehåll till övervägande del var inriktat på avgränsade intresseområden eller delar av samhället. Som exempel angavs här i förordningen näringsliv och affärsverksamhet, konsumentpolitik, miljöfrågor, idrott, friluftsliv eller frågor med anknytning till kyrkoliv och religion. Tidskrifter med sina typiska ämnesinriktningar och särskilda målgrupper var därför i regel inte berättigade till presstödet (driftsstöd). Ett mindre antal tidskrifter kvalificerade sig dock för driftsstöd genom att de inräknades i kategorin lågfrekventa dagstidningar och dessutom hade en bredare inriktning på allmän nyhetsförmedling eller opinionsbildning.

Statens kostnader för presstödet driftsstöd kom att öka betydligt över tid. År 2000 beviljades sammanlagt 460 miljoner kronor i driftsstöd och år 2010 uppgick stödet till 502 miljoner kronor. År 2023 hade det beviljade driftsstödet stigit till 746 miljoner kronor. Presstödet distributionsstöd, som successivt har minskat som följd av sjunkande upplagor, uppgick 2023 till drygt 59 miljoner kronor. Orsaken till kostnadsökningarna var den försämrade lönsamheten i dagstidningsbranschen men också dagstidningarnas försämrade täckningsgrad, vilket medförde att allt fler tidningar kunde kvalificera sig för stöd. Genom att presstödet var ett s.k. rättighetsbaserat stöd kunde kostnadsökningen inte begränsas utan beslut om regelförändringar.

Det tidigare mediestödet

Presstödet har över tid kompletterats med ytterligare stödformer. Ett bredare och mer teknikneutralt mediestöd infördes 2019 efter förslag av en statlig utredning. Mediestödet skulle inte längre vara reserverat till tryckta tidningar utan riktas till allmänna nyhetsmedier som bedriver regelbunden, allsidig nyhetsförmedling samt granskning. En utgångspunkt var att det nya mediestödet på sikt skulle ersätta presstödet.

Detta tidigare mediestöd, som reglerades i mediestödsförordningen (2018:2053), omfattade sammanlagt tre stödformer: redak-

tionsstöd, stöd för lokal journalistik samt innovations- och utvecklingsstöd. De olika stödformerna kom att införas successivt, först med stödet för lokal journalistik, även kallat vita fläckar-stödet, samt innovations- och utvecklingsstödet. Innovations- och utvecklingsstödet som utlystes under åren 2019–2021 syftade till att stödja mediernas digitala utveckling och anpassning. Redaktionsstödet, som var ett ekonomiskt stöd för nyhetsmedier som inte uppbar driftsstöd, utlystes för första gången under pandemiåret 2020. Genom särskilda tidsbegränsade lättnader i kraven kunde även vissa tidskrifter omfattas av stödet.

Mediestödet fick lämnas i mån av tillgängliga medel på anslaget och utgick med betydligt lägre belopp än presstödet. År 2023 beviljades 57 miljoner kronor i stöd för lokal journalistik och 21 miljoner kronor i stöd för viss tidningsdistribution. Redaktionsstödet uppgick 2022 till sammanlagt 155 miljoner kronor.

Närmare om innovations- och utvecklingsstödet

Ett utvecklingsstöd för utveckling av elektroniska publiceringstjänster infördes första gången 2016. Förslaget kom ursprungligen från en utredning, Presstödskommittén (SOU 2013:66). Syftet med utvecklingsstödet, även kallat omställningsstödet, var att inom ramen för presstödet stödja den pågående tekniska utvecklingen, särskilt hos mindre tidningar med begränsade resurser. Stödet skulle täcka särkostnader för att utveckla elektroniska publiceringstjänster som uppstår under en övergångstid, t.ex. kostnader för teknikutveckling, specialiserade journalister eller webbredaktörer, och fungera som ”en digital knuff”.

Den dåvarande Presstödsnämnden fick därefter i uppdrag av regeringen att ta fram ett förslag till utformning av stödet⁹, vars syfte och inriktning redovisades för riksdagen i 2015 års budgetproposition. Regeringen anförde i propositionen att det nya utvecklingsstödet skulle syfta till att ge förutsättningar för en långsiktig utveckling av elektroniska publiceringstjänster och bidra till att främja informationsspridning, samhällsbevakning och opinionsbildning i ett förändrat medielandskap, vilket i sin tur skulle främja

⁹ Utvecklingsstöd till tryckta allmänna nyhetstidningar. Redovisning av uppdrag att ta fram förslag till stöd för långsiktig utveckling av elektronisk publicering. Presstödsnämnden, 2015.

mediemångfalden och den demokratiska debatten. Stödet skulle utformas som ett projektbidrag för särskilda insatser eller projekt men även möjliggöra samarbeten och kunna sökas av flera samverkande tidningar. Kostnaderna för utvecklingsstödet skulle inrymmas inom ramen för presstödsanslaget och fördelas i mån av tillgängliga medel. Kostnaden för stödet beräknades uppgå till högst 35 miljoner kronor 2016.¹⁰ Utvecklingsstödet reglerades efter beslut av riksdagen i en särskild förordning (2016:137) om utvecklingsstöd till tryckta allmänna nyhetstidningar.

Några år senare, i samband med introduktionen av ett nytt mediestöd (jfr ovan), utvidgades utvecklingsstödet till ett innovations- och utvecklingsstöd.¹¹ Skälet var att tydligare betona innovation som ett led i utvecklingsinsatserna. Stödet skulle inte begränsas till tryckta tidningar utan vara teknikneutralt och därmed öppet för allmänna nyhetsmedier oavsett innehålls- eller spridningsform. I likhet med tidigare utvecklingsstöd skulle stödet ges för att utveckla nyhetsmediers applikationer, webbplatser eller betallösningar, eller kompetensutveckla redaktionell personal. Även vissa insatser för tillgängliggörande skulle rymmas inom stödet.

Det nya innovations- och utvecklingsstödet, reglerat i mediestödsförordningen (2018:2053), var inriktat på tre områden:

- stöd för insatser eller förstudier för utveckling av redaktionellt innehåll i digitala kanaler,
- innovationer och utveckling när det gäller digital publicering eller
- utveckling av digitala affärsmodeller.

Stödet fick lämnas i form av ett projektbidrag för en insats under högst tre år och för en förstudie under högst ett år. Nivån på stödet fick uppgå till högst 40 procent av kostnaden för en insats eller förstudie.

Stödet utlystes första gången år 2019, då sammanlagt 46 miljoner kronor beviljades i stöd. Stödbeloppen per tidning varierade mycket, från mindre belopp om 50–100 000 kronor till i de flesta fall mindre tidningar upp till miljonbelopp till ett antal större tidningar och tidningsföretag. I vissa fall söktes, och beviljades, stöd vid flera tillfällen till samma tidning, vilket gjorde att vissa tidningar eller tid-

¹⁰ Prop. 2015/16:1, utgiftsområde 1, s. 148.

¹¹ Prop. 2017/18:154. Journalistik i hela landet, bet. 2017/18:KU43, rskr. 2017/18:407.

ningskoncerner fick relativt höga stödbelopp. Efterföljande år beviljades 30 miljoner kronor (år 2020) respektive 17 miljoner kronor (år 2021) i stöd.

Efter 2021 har innovations- och utvecklingsstödet inte utlysts, delvis som följd av ett begränsat utrymme på mediestödsanslaget. Det fanns också kritik mot stödet, som inte ansågs träffsäkert eller effektivt. I regeringens proposition våren 2023 med förslag om införande av det nya mediestödet anfördes att "(E)fterfrågan på stödformen är relativt liten och det finns i branschen en uppfattning att flera av de projekt som får stöd skulle ha genomförts även utan stöd. Utveckling som en anpassning till den digitala transformationen får numera anses vara en naturlig del av ett nyhetsmediums verksamhet. /---/ Det finns därmed inte behov av en särskild stödform för innovation och utveckling."¹²

6.2 Det nya mediestödet

Det nya mediestöd som infördes 2024 har som övergripande syfte att stärka demokratin genom att främja allmänhetens tillgång till oberoende nyhetsförmedling av hög kvalitet.¹³ Inriktningen ligger på att främja tillgången till lokal och regional nyhetsförmedling men även stöd till allmän nyhetsjournalistik av hög kvalitet.

Mediestöd får lämnas till juridiska personer som ger ut allmänna nyhetsmedier, dvs. medier som har till sin primära uppgift att fortlöpande bedriva nyhetsförmedling. Det nya mediestödet ska liksom det tidigare mediestödet vara teknikneutralt. Mediets innehåll kan alltså bestå av text, ljud, bild och/eller rörlig bild och inkluderar bland annat dagspress, webbtidningar och gratistidningar.

Som allmänna förutsättningar för stöd gäller ett nytt infört demokrativillkor och vidare krav på det redaktionella innehållets karaktär och omfattning. Krav finns också på att nyhetsmediet ska vara allmänt tillgängligt, att det ska ha självständiga redaktionella resurser och en ansvarig utgivare samt att det publiceras eller sänds med hög regelbundenhet och har en god användarförankring. I jämförelse med det tidigare presstödet, ger mediestödets regler större utrymme för kvalitativa bedömningar när det gäller det

¹² Prop. 2022/23:133, avsnitt 6.2, s. 20.

¹³ Prop. 2022/23:133, bet. 2023/24: KU3, rskr. 2023/24:24.

redaktionella innehållets karaktär och omfattning liksom nyhetsmediets användarförankring.

Mediestödet omfattar flera olika stödformer:

- allmänt redaktionsstöd
- utökat redaktionsstöd
- övergångsstöd
- distributionsstöd samt
- stöd för tidningsdistribution vid varannandagsutdelning av post.

Redaktionsstödet utgör ett ekonomiskt stöd till den redaktionella verksamheten och kan sägas ersätta det tidigare driftsstödet. Stödet utgår med olika fastställda nivåer med utgångspunkt i nyhetsmediets kostnader för redaktionell personal, bland annat lönekostnader. Redaktionsstödet består av ett allmänt och ett utökat redaktionsstöd. Det utökade stödet får lämnas till insatser för journalistisk bevakning i områden med svag bevakning eller på något av de nationella minoritetsspråken.

Omställningsstödet är ett tillfälligt stöd till tidningar som tidigare haft driftsstöd och som inte beviljas redaktionsstöd eller beviljas ett lägre redaktionsstöd än tidigare driftsstöd. Stödet får lämnas under en begränsad period och kommer att minska årligen enligt en fastställd skala. Stödet ska kunna utgå till andra nyhetsmedier än allmänna nyhetsmedier.

Distributionsstödet och stödet för tidningsdistribution vid varannandagsutdelning har samma utformning som tidigare. Distributionsstödet avseende varannandagsutdelning av post är tidsbegränsat och upphör 2025.

Tidskrifter i det nya mediestödet

Som framgått ovan har det nya mediestödet en övergripande inriktning på lokal och regional nyhetsjournalistik. En tidning eller tidskrift som är rikstäckande, dvs. inte knuten till ett särskilt lokalt eller regionalt geografiskt område, kommer därför sannolikt inte att kvalificera sig för stöd, såvida inte tidningen eller tidskriften skulle bedömas vara av särskild vikt för mediemångfalden eller av betydelse

för grupper som bedöms vara underförsörjda när det gäller journalistisk bevakning. Detsamma kan komma att gälla om tidningen eller tidskriften har ett bredare innehåll än fortlöpande nyhetsförmedling. Genom att det nya mediestödet trädde i kraft den 1 januari 2024 finns ännu inte något utfall av prövningen av dessa regler för stödet.

Som framgått ovan kommer de tidningar och tidskrifter som tidigare haft presstödet att kunna ansöka om ett omställningsstöd, som baseras på tidigare stödnivå och som utgår under en period om högst fem år beroende på hur länge tidningen eller tidskriften har haft driftsstöd med en årlig avtrappning av stödnivån.

6.3 Stöd till kulturtidskrifter

Stöd till kulturtidskrifter fördelas enligt förordningen (2010:1058) om statsbidrag till litteratur, kulturtidskrifter och läsfrämjande insatser. Ändamålet med statsbidraget är dels att främja mångfald, kvalitet och fördjupning i utgivningen av litteratur och kulturtidskrifter, dels att främja spridning och läsning av litteratur och kulturtidskrifter. Stöd till kulturtidskrifter har funnits sedan 1966.

Med kulturtidskrift avses i förordningen en tidskrift som med sitt huvudsakliga innehåll vänder sig till en allmän publik med kulturdebatt i vid mening eller som huvudsakligen ger utrymme för analys och presentation inom kultur och konstarter. Stöd till kulturtidskrifter kan ges i form av bidrag för produktion, distribution eller marknadsföring av en kulturtidskrift under ett år och kan sökas både för tryckta och digitala tidskrifter. Stödet handhas av Statens kulturråd.

Reglerna i förordningen är relativt kortfattade. Närmare riktlinjer för prövning av stödet finns i myndighetens interna riktlinjer. Där anges ytterligare kriterier för vad som ska anses utgöra en kulturtidskrift. Som framgått ska tidskriften vända sig till en allmän publik. En organisationstidskrift, medlemstidskrift eller liknande måste därför vända sig till fler än organisationens medlemmar för att kunna få bidrag. På samma sätt måste en tidskrift med lokalt fokus ha nationell distribution och vara angelägen också på nationell nivå för att kunna få stöd. Tidskrifter som har en offentlig huvudman prioriteras inte. Riktlinjerna anger också hur en kulturtidskrift ska

bedömas i fråga om innehållets kvalitet, språkbehandling samt tekniska och redaktionella kvaliteter.

Tidskriften ska ha en regelbunden utgivning och ges ut flera gånger per år, dock med högst 50 nummer per år. Den ska ha ett ISSN-nummer och ansvarig utgivare. Publikationen ska vara ett resultat av redaktionellt arbete och vara tillgänglig genom prenumeration, lösnummerförsäljning eller motsvarande. I prövningen av en ansökan beaktas behovet av ekonomiskt stöd.

Kulturrådet beslutar om vilka bidrag som ska utgå efter förslag från en särskild referensgrupp bestående av sakkunniga som t.ex. författare, journalister, kritiker eller forskare. Stödet fördelas årligen till ett relativt stort antal tidskrifter, cirka 90 titlar per år inom olika områden eller konstarter. Årligen fördelas cirka 30 miljoner kronor i stöd till kulturtidskrifter, varav huvuddelen utgör produktionsstöd.

Enligt förordningen ska stöd inte ges till en kulturtidskrift som fått statsbidrag på annat sätt om det inte finns särskilda skäl. Samtidigt har myndigheten en riktlinje om att stöd ska kunna ges till tidskrifter med en bred kultur- och samhällsdebatt. Några uppenbara överlappningar mot presstödet eller mediestödet bedöms inte ha funnits. Endast i något fall har en tidning eller tidskrift kunnat få stöd från båda systemen.

6.4 Sammanfattning

Statens direkta stöd till dagspress och nyhetsmedier har bestått av presstöd och under senare år av ett bredare mediestöd. Syftet med stödet kan generellt sägas ha varit att stödja mångfalden inom dagspressens nyhetsförmedling, granskning och opinionsbildning.

Förändringar inom medielandskapet och mediekonsumtionen som följd av bland annat den digitala utvecklingen, har inneburit att statens stöd successivt förändrats i riktning mot ett mer teknikneutralt stöd. Ett särskilt stöd, ett innovations- och utvecklingsstöd, har under vissa år funnits och bl.a. syftat till att stödja digitaliseringen inom dagspressen.

Statens stöd till dagspress och nyhetsmedier har traditionellt sett varit inriktat på dagstidningar. Även andra tidningar och tidskrifter har dock kunnat få presstöd, generellt dock inte tidningar med lägre periodicitet och med inriktning mot särskilda intresseområden eller

läsare. Något generellt stöd till tidskrifter har således inte funnits. Däremot finns sedan en lång tid tillbaka ett särskilt stöd till kulturtidskrifter som handläggs av Statens kulturråd.

7 Överväganden och förslag

7.1 Inledande överväganden

Mitt uppdrag har varit att överväga behovet av ett särskilt stöd till tidskrifter med fördjupande samhälls- och nyhetsjournalistik för att underlätta deras anpassning till nya digitala marknadsförutsättningar och för att utveckla en hållbar digital affärsmodell.

Det kan inledningsvis konstateras att tidskrifter med fördjupande samhälls- och nyhetsjournalistik inte utgör ett etablerat begrepp eller segment inom tidskriftsbranschen. I enlighet med uppdraget har utredningen därför haft att lägga fast en definition av begreppet som grund för kartläggningen. Denna definition innebär att tidskriften dels ska behandla aktuella samhällspolitiska frågor på ett fördjupande sätt, dels ska ha en viss bredd i ämnesområden och perspektiv och inte vara inriktad på avgränsade intresseområden eller delar av samhället. I uppdraget anges också att tidskriften ska vara allmänt tillgänglig.

Utredningens kartläggning, som redovisas i promemorians kapitel 4, visar att fördjupande samhälls- och nyhetsjournalistik förekommer inom flera kategorier av tidskrifter: tryckta eller digitala magasin med bredare inriktning, idéburna tidskrifter, tidskrifter som tidigare definierats som lågfrekventa dagstidningar samt inom fack- och medlemstidningar. Vad gäller den sistnämnda kategorin, kan det enligt min mening ifrågasättas om denna kategori av tidskrifter skulle uppfylla kriterierna om att ha en bredd i ämnesval och perspektiv och inte rikta sig till en särskild målgrupp. Den närmare bedömningen här får göras i prövningen av en aktuell ansökan om stöd.

Sammantaget är min bedömning att de tidskrifter vars innehåll kan kategoriseras som fördjupande samhälls- och nyhetsjournalistik enligt definitionen ovan, inte utgör någon omfattande grupp av tid-

skrifter i Sverige. Flera förklaringar kan finnas till detta, bland annat att Sverige inte utgör något stort språkområde och att det funnits en förhållandevis bred nationell och regional dagspress. Samtidigt kan tidskrifterna vara väsentliga för mediemångfalden. De kan erbjuda fördjupningar och nya perspektiv på aktuella samhällsfrågor och därmed komplettera övriga medier som en viktig del i det offentliga samtalet.

En utgångspunkt i uppdraget är de utmaningar och möjligheter som digitaliseringen innebär. Digitaliseringen gör det möjligt att producera material på ett för läsarna mera lättillgängligt men också attraktivt sätt än vad som varit möjligt tidigare. Utredningens kartläggning visar också att de flesta tidskrifter som kategoriserats som tidskrifter som bedriver fördjupande samhälls- och nyhetsjournalistik redan har en digital utgivning och närvaro genom webbplats, e-tidning och andra erbjudanden till läsare och kunder. Samtidigt har många tidskrifter kvar en tryckt upplaga. De utmaningar som dessa tidskrifter står inför ser olika ut beroende på faktorer som upplaga och publicistisk profil, men generellt handlar det om att kunna öka intäkterna från betalande digitala läsare och kunder samt från digitala annonser. Digitaliseringen innebär mer integrerade arbetssätt som behöver stödjas av en ändamålsenlig digital teknik och rätt kompetens i organisationen för att göra det möjligt att utveckla en hållbar digital affärsmodell. Samtliga dessa frågeställningar kräver långsiktiga strategier och i vissa fall investeringar. Av vikt att notera i sammanhanget är att de tidskrifter som här talas om inte nödvändigtvis har starka ägare bakom sig. Det finns tidskrifter som produceras på ett professionellt sätt under mycket knappa ekonomiska omständigheter, med ett engagemang som kan beskrivas som närmast ideellt.

Övergripande bedömning

Mot bakgrund av den kartläggning av tidskrifter med fördjupande samhälls- och nyhetsjournalistik som genomförts, har jag haft att ta ställning till om ett tidsbegränsat stöd för att underlätta deras anpassning till de nya digitala marknadsförutsättningarna är motiverat. En övergripande fråga är om det är lämpligt att införa ett nytt, om än tidsbegränsat, selektivt stöd samtidigt som ett nytt

mediestöd nyligen har införts bl.a. med ambitionen att samla tidigare olika press- och mediestöd i en samlad stödform. Under utredningens arbete har jag också erfarit att erfarenheterna från det tidigare innovations- och utvecklingsstödet riktat till digital utveckling inte har varit odelat positiva (se avsnitt 6.1). Som framgått ovan gör jag också bedömningen att målgruppen för ett eventuellt stöd inte utgör någon omfattande grupp av tidskrifter i Sverige. Ett förslag om införande av ett nytt stöd måste därför enligt min mening ställas i relation till kostnaderna för administrationen av ett nytt stöd men också till tidskrifternas möjlighet att kunna använda stödet på ett effektivt sätt.

Sammantaget och i beaktande av det som jag redogjort för ovan vad gäller dessa tidskrifters betydelse för mediemångfalden och deras i många fall begränsade ekonomiska resurserna, ser jag dock skäl att föreslå ett tidsbegränsat stöd för att underlätta dessa tidskrifters anpassning till nya digitala marknadsförutsättningar. Det nya stödet ska betecknas digitalt utvecklingsstöd och förslaget redovisas i följande avsnitt.

7.2 Ett nytt digitalt utvecklingsstöd

Förslag: Ett utvecklingsstöd för anpassning till nya digitala marknadsförutsättningar införs. Det nya stödet ska kunna utgå under en begränsad tid till tidskrifter med fördjupande samhälls- och nyhetsjournalistik. Med denna beteckning avses en tidskrift som behandlar aktuella samhällsfrågor inom politik, ekonomi, kultur och samhällsliv på ett fördjupande sätt och som i sitt redaktionella innehåll ger uttryck för ett brett utbud av ämnen och perspektiv. Tidskriften ska också vara allmänt tillgänglig. Syftet med utvecklingsstödet är att ge sådana tidskrifter förutsättningar för en anpassning till nya digitala marknadsförutsättningar och utveckling av en hållbar affärsmodell för att på så sätt fortsatt kunna bidra till mediemångfalden. Kostnaderna för stödet föreslås finansieras inom anslaget 8:1 Mediestöd inom utgiftsområde 1, Rikets styrelse.

Bedömning: Utformningen av utvecklingsstödet kan i stor utsträckning utgå från tidigare innovations- och utvecklingsstöd.

Skälen för utredarens förslag och bedömning

Det nya digitala utvecklingsstödet ska kunna utgå till tidskrifter med fördjupande samhälls- och nyhetsjournalistik. Definitionen av detta begrepp diskuteras i avsnitt 4.2. Med samhällsjournalistik avses en journalistik som har inriktning på områden som politik, ekonomi, kultur och samhällsliv och som är föremål för en politisk debatt i samhället. Begreppet nyhetsjournalistik tolkas som att det ska finnas en aktualitet i nyhetsförmedling, granskning och opinionsbildning. Tidskriften bör också i sitt redaktionella innehåll ge uttryck för ett brett och allsidigt utbud av ämnen och perspektiv. Sammantaget föreslås därmed att begreppet tidskrift med fördjupande samhälls- och nyhetsjournalistik definieras som en tidskrift som behandlar aktuella samhällsfrågor på ett fördjupande sätt och som i sitt redaktionella innehåll ger uttryck för ett brett utbud av ämnen och perspektiv. En tidskrift vars innehåll till övervägande del är inriktat på avgränsade intresseområden eller delar av samhället, såsom medlemmar i en organisation eller förening, omfattas inte av definitionen.

Som en förutsättning för stöd ska också gälla att en tidskrift ska vara allmänt tillgänglig i betydelsen att den inte får vara begränsad till en sluten grupp som till exempel medlemmar i en viss organisation. Jag menar här också att det är av vikt att tidskriften i sitt publicistiska innehåll har en inriktning som inte är begränsad till en särskild målgrupp utan i huvudsak riktar sig till en bredare publik. En jämförelse kan här göras med kulturtidskriftsstödet.¹⁴

Syftet med det digitala utvecklingsstödet är att ge tidskrifter med fördjupande samhälls- och nyhetsjournalistik, enligt definitionen ovan, förutsättningar att anpassa sin verksamhet till nya digitala marknadsförutsättningar och utveckling av en hållbar affärsmodell. Ytterst syftar ett sådant stöd till att ge dessa tidskrifter möjligheter att kunna fortsätta utveckla sin publicistiska verksamhet och därigenom fortsatt bidra till mediemångfalden i landet.

I utredningsuppdraget anges att ett stöd, i det fall det föreslås, ska vara tidsbegränsat. Bedömningen är därför att ett stöd inte bör utgå som ett generellt bidrag utan i stället utformas som ett riktat projektbidrag som lämnas under en begränsad tid (se avsnitt 7.4).

¹⁴ Förordning (2010:1058) om statsbidrag till litteratur, kulturtidskrifter och läsfrämjande insatser (4 §).

Stödet ska betecknas som ett digitalt utvecklingsstöd, vilket innebär att stödet ska ha ett tydligt utvecklingsperspektiv med inriktning på konkreta insatser som bedöms nödvändiga för att tidskrifterna i fråga ska uppnå en hållbar digital affärsmodell.

Utformningen av ett sådant utvecklingsstöd bedöms i stor utsträckning kunna utgå från det tidigare innovations- och utvecklingsstödet, som beskrivits i promemorians avsnitt 6.1. Samtidigt finns det skäl att beakta den snabba tekniska utveckling som har skett efter det att det tidigare stödet utformades. Uppdragets inriktning indikerar vidare att inriktningen av ett stöd ska ligga på den kommersiella delen av ett digitalt utvecklingsarbete, dvs. att uppnå en hållbar och lönsam affärsmodell. Mot denna bakgrund föreslås att det nya digitala utvecklingsstödet avgränsas och ges en snävare inriktning än det tidigare innovations- och utvecklingsstödet. Stöd ska exempelvis inte kunna utgå till förstudier eller innovationer. Bakgrunden är bedömningen att digitaliseringen i dag har nått en mognad i termer av tillgänglig teknik där förstudier eller särskilda innovativa lösningar som regel inte ska behöva genomföras. I stället ska stödet riktas till väl avgränsade och konkreta insatser som bedöms vara nödvändiga för att uppnå ett preciserat mål vad gäller just digitala marknadsanpassningar och affärsmodeller. Vilka insatser som bedöms kunna komma i fråga redovisas närmare i avsnitt 7.4.

När det gäller frågan om förslagets förenlighet med EU:s regler om statsstöd redovisar jag i avsnitt 7.7 bedömningen att de regler som gäller stöd av mindre betydelse bör kunna tillämpas på det föreslagna utvecklingsstödet. Innebörden är att det stödbelopp som beviljas ett företag inte får överstiga 300 000 euro under en treårsperiod. Mot denna bakgrund föreslås en bestämmelse om att utvecklingsstödet endast får lämnas i enlighet med de bestämmelser i kommissionens förordning (EU) nr 2023/2831 av den 13 december 2023 om tillämpningen av artiklarna 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på stöd av mindre betydelse.

Vidare föreslås att en regel ska finnas om att utvecklingsstödet lämnas i mån av tillgång på medel.

I uppdraget ingår att föreslå en finansiering av de kostnader som uppkommer som följd av förslaget. Genom att det föreslagna digitala utvecklingsstödet utgör ett stöd till medier är bedömningen att finansieringen bör ske inom ramen för något av de anslag på

statsbudgeten som avser stöd till medier. Mot denna bakgrund föreslås att kostnaderna för stödet finansieras inom anslaget 8:1 Mediestöd, utgiftsområde 1, Rikets styrelse, på statsbudgeten. Ett alternativ skulle vara att finansiering sker inom utgiftsområde 17, Kultur, medier, trossamfund och fritid, inom området Medier. Kostnadsberäkningar för stödet redovisas i promemorians konsekvensanalys i kapitel 8.

Regler för det digitala utvecklingsstödet föreslås samlas i en ny förordning.

7.3 Förutsättningar för stöd

Förslag: Som förutsättningar för utvecklingsstöd ska gälla att en tidskrift med fördjupande samhälls- och nyhetsjournalistik är allmänt tillgänglig, har en ansvarig utgivare, utkommer regelbundet i eget namn med minst fyra nummer per år samt att tidskriftens publicistiska verksamhet inte väsentligt verkar mot grunderna för det demokratiska styrelseskicket. Som ytterligare förutsättningar för stöd ska gälla att tidskriften har en genomarbetad plan för konkreta utvecklingsinsatser för en digital anpassning, har ett påvisat behov av ekonomiskt stöd för genomförandet samt har långsiktiga ekonomiska förutsättningar för att bedriva sin verksamhet på affärsmässiga grunder.

Skälen för utredarens förslag

Som en grundläggande förutsättning för stöd ska gälla att en tidskrift med fördjupande samhälls- och nyhetsjournalistik är allmänt tillgänglig. I likhet med vad som gäller för det nya mediestödet, föreslås det vidare att det för det nya stödet ska finnas en regel om att tidskriftens publicistiska verksamhet inte väsentligt får verka mot grunderna för det demokratiska styrelseskicket. Mediernas roll för demokratin har länge diskuterats i relation till press- och mediestödet. I ljuset av det som den tidigare Mediestödsutredningen (Ku 2021:B) anförde i sitt betänkande – att det offentliga inte bör finansiera verksamhet som bedrivs i strid med statens värdegrund – och den tillbakagång för demokratin i världen

och de påverkanskampanjer som pågår mot vårt land anser jag att ett demokratikriterium bör införas även för detta nya stöd.¹⁵

Som ytterligare förutsättningar för stöd ska gälla att tidskriften har en ansvarig utgivare och utkommer i eget namn. Även om det finns en stor variation i tidskrifternas utgivningsfrekvens och utgivningsformer, föreslås en regel om att tidskriften ska utkomma regelbundet med minst fyra nummer per år. Det föreslås vidare finnas ett villkor om att tidskriften ska vara etablerad i den meningen att den ska ha utkommit under ett visst antal år, enligt förslaget tre år. Liknande regler återfinns i riktlinjerna för stödet till kulturtidskrifter som prövas av Kulturrådet.

Av uppdraget framgår inte om ett stöd enbart ska riktas till tidskrifter som fortfarande har en tryckt upplaga. Som framgår av utredningens kartläggning har flertalet tidskrifter en kombination av tryckt och digital utgivning. Några är emellertid helt digitala, och kan därigenom bedömas redan ha utvecklat en digital affärsmodell. Samtidigt kan det inte uteslutas att även heldigitala tidskrifter skulle kunna ha ett behov av stöd till vissa utvecklingsinsatser som avser att stärka den digitala affärsmodellen och tidskriftens lönsamhet. Mot denna bakgrund föreslår jag ingen särskild regel om begränsning i denna fråga.

Ett nytt innovationsstöd behöver riktas till ekonomiskt bärkraftiga tidskrifter. Det är vidare av stor vikt att det digitala utvecklingsstödet riktas till väl avgränsade och konkreta insatser som är nödvändiga för att uppnå ett preciserat mål. Erfarenheterna av det tidigare tillämpade innovations- och utvecklingsstöd visade på vissa svårigheter i tillämpningen av stödet, t.ex. att kunna bedöma de faktiska effekterna av de insatser för vilka stödet söktes (se avsnitt 6.1). Mot denna bakgrund föreslår jag att det i fråga om det nya utvecklingsstödet läggs ett större ansvar på den sökande tidskriften att i samband med ansökan redovisa nödvändiga underlag som grund för prövningen. Som ytterligare förutsättningar för stöd ska därför gälla att en tidskrift har en genomarbetad plan för konkreta och väl avgränsade utvecklingsinsatser för en digital anpassning och kan påvisa ett behov av ekonomiskt stöd för att genomföra detta utvecklingsarbete. Den sökande tidskriften ska också kunna visa att det finns långsiktiga ekonomiska förutsättningar för att bedriva sin publicistiska verksamhet på affärsmässiga grunder.

¹⁵ Ett hållbart mediestöd för hela landet (Ds 2022:14).

7.4 Stödberättigade insatser

Förslag: Utvecklingsstödet får lämnas till insatser som syftar till en anpassning till nya digitala marknadsförutsättningar och utveckling av hållbara digitala affärsmodeller. Stödet ska utformas som ett projektstöd och får beviljas för en insats under en begränsad tid. Stöd får lämnas för högst 50 procent av kostnaden för en insats. Stöd får inte lämnas till en insats som har inletts innan en ansökan om stöd getts in.

Skälen för utredarens förslag

Utformningen av det digitala utvecklingsstödet bedöms kunna utgå från det tidigare innovations- och utvecklingsstödet. Som tidigare redovisats bedömer jag dock att det nya utvecklingsstödet bör vara mer avgränsat än det tidigare stödet, och ska därför inte utgå till exempelvis förstudier eller till innovationer. Skälet är att utredningens kartläggning visat att tidskrifter inom kategorin samhälls- och nyhetsjournalistik redan har genomgått en digital transformation. Vidare har den snabba tekniska utvecklingen inneburit att tekniska system i högre utsträckning finns tillgängliga på marknaden. Utmaningen framgent bedöms därför ligga främst på den kommersiella sidan, dvs. att anpassa affärsmodellen och skapa förutsättningar för ökade digitala intäkter.

Det nya utvecklingsstödet föreslås därför inriktas på att stödja konkreta insatser för en anpassning till digitala marknadsförutsättningar och utveckling av hållbara digitala affärsmodeller. Vilka insatser som det närmare kan handla om kommer sannolikt att variera mellan olika tidskrifter, beroende på tidskriftens digitala utgångsläge, storlek och ekonomi. Bedömningen efter den kartläggning som gjorts inom ramen för utredningen, är att behoven i första hand avser investeringar i tekniska system för utveckling av webbplatsen, förbättrad kundhantering inklusive betalningslösningar, statistik och uppföljning. Även tekniska tjänster för integrering av befintliga tekniska system som stöder olika funktioner i produktionsprocessen kan vara aktuella. Andra behov kan gälla organisations- och kompetensutveckling som led i en genomtänkt strategi för en utvecklad digital affärsmodell.

Utvecklingsstödet ska inte kunna lämnas för löpande produktionskostnader eller för att täcka underskott som uppkommit som följd av otillräckliga intäkter från prenumerationer och annonser eller för att kompensera uteblivna intäkter från offentliga stöd.

Utvecklingsstödet ska i likhet med det tidigare innovations- och utvecklingsstödet vara ett projektbidrag som utgår under en begränsad tid. Bedömningen är att projektformen ger bäst förutsättningar för ett tydligt avgränsat syfte, konkreta insatser, fastställda tidsramar och en preciserad resursbedömning och därför är lämplig med hänsyn till utvecklingsstödet mål och syfte. Projektbidrag får lämnas för en insats under en begränsad tid. I det tidigare innovations- och utvecklingsstödet var denna tidsperiod bestämd till högst tre år. Eftersom jag också i ett senare avsnitt (7.6) föreslår att själva stödformen ska begränsas i tid, finner jag att en period om tre år inte längre är lämplig. I stället bör den period för vilken ett stöd beviljas vara begränsad i tid men närmare bedömas utifrån den aktuella ansökan, de underlag som den sökande kan redovisa samt med hänsyn till stödformens varaktighet.

Stödet föreslås som mest få uppgå till 50 procent av den totala kostnaden för insatsen, vilket är en högre nivå jämfört med reglerna för det tidigare innovations- och utvecklingsstödet. Motivet är att den typ av tidskrifter som är aktuella för det nya utvecklingsstödet kan bedömas ha svårt att själva finansiera en högre andel av kostnaderna för en insats.

I syfte att säkerställa att stödet kommer så många till del som möjligt har jag övervägt om ett tak för hur stort stödbelopp som får beviljas för en enskild insats och tidskrift bör fastställas. Bedömningen är dock att det är svårt att på förhand förutse vilka beloppsgränser som skulle vara ändamålsenliga. Erfarenheterna från tidigare liknande utvecklingsstöd, som då gick till dagstidningar, visar också att beloppen kan variera mycket mellan olika tidningar beroende på framför allt storlek och upplaga (jfr avsnitt 6.1). Detsamma kan antas gälla för den grupp av tidskrifter som ska kunna komma i fråga för det här föreslagna nya utvecklingsstödet. Jag bedömer därför att det får ankomma på ansvarig myndighet att utforma närmare riktlinjer i denna del med utgångspunkt i stödets syfte och med hänsyn till tillgängliga medel samt med beaktande av kommissionens förordning (EU) nr 2023/2831 av den 13 december 2023 om tillämpningen av artiklarna 107 och 108 i fördraget om

Europeiska unionens funktionssätt på stöd av mindre betydelse. Det är emellertid av stor vikt att följa upp och utvärdera hur stödet har fördelats för att vid behov kunna förändra reglerna för stödet i denna del.

7.5 Ansvarig myndighet och ansökningsförfarande

Förslag: Mediemyndigheten ska vara ansvarig myndighet för det nya utvecklingsstödet. Ansökningar om utvecklingsstöd prövas av mediestödsnämnden vid myndigheten.

Bedömning: Ansökningsförfarandet bör vara det samma som för tidigare innovations- och utvecklingsstöd.

Skälen för utredarens förslag och bedömning

Mediemyndigheten är ansvarig myndighet för det nya mediestödet som infördes 2024. Inom myndigheten finns mediestödsnämnden som ett självständigt beslutsorgan. Genom att det föreslagna digitala utvecklingsstödet utgör ett stöd till medier är det naturligt att föreslå att myndigheten även får ansvara för handläggningen av detta stöd och att mediestödsnämnden utgör beslutsorgan. Inom Mediemyndigheten, vars personal även agerar kansli åt nämnden, finns dessutom värdefulla erfarenheter från och kunskap om det tidigare innovations- och utvecklingsstödet, vilket kan antas bidra till en kostnadseffektiv handläggning av stödet.

Ett alternativ som övervägts är att Kulturrådet får ansvaret för att administrera det nya utvecklingsstödet. Motivet skulle i så fall vara att Kulturrådet ansvarar för ett annat tidskriftsstöd, nämligen stödet till kulturtidskrifter (jfr avsnitt 6.3). Jag bedömer dock att det föreslagna utvecklingsstödet har en annan inriktning och målgrupp än stödet till kulturtidskrifter, och att Mediemyndigheten därför är lämpligare för uppgiften.

Ansökningsförfarandet bör i stora delar kunna vara detsamma som för det tidigare innovations- och utvecklingsstödet. En ansökan ska vara skriftlig och ges in till mediestödsnämnden. I praktiken sker detta genom myndighetens e-tjänster. Nämnden får efter prövning

av ansökan förena beslut om utvecklingsstöd med villkor. Nämndens beslut ska inte kunna överklagas.

Krav ska ställas på att en stödmottagare i efterhand lämnar in en redovisning till mediestödsnämnden av hur stödet har använts och insatsernas resultat. Mediestödsnämnden ska med utgångspunkt i lämnad redovisning kontrollera att användningen av stödet sker i överensstämmelse med nu föreslagen förordning.

Utvecklingsstöd får inte lämnas till företag som har skulder för svenska skatter eller avgifter hos Kronofogdemyndigheten eller som är i likvidation eller försatt i konkurs, eller är föremål för betalningskrav på grund av ett beslut av Europeiska kommissionen som förklarar att ett stöd beviljat av en svensk stödgivare är olagligt och oförenligt med den inre marknaden. Stöd får inte heller lämnas till staten, en kommun, en region eller en juridisk person som bedriver verksamhet som finansieras med public service-avgift enligt lagen (2018:1893) om finansiering av radio och tv i allmänhetens tjänst.

Slutligen ska det finnas bestämmelser om återkrav och återbetalning om mottagaren av stöd lämnat oriktiga uppgifter, inte använt stödet eller på annat sätt inte uppfyllt villkoren för stödet.

Myndigheten får meddela ytterligare föreskrifter om bestämmelserna om stöd samt om verkställigheten av förordningen.

7.6 Ikraftträdande

Förslag: Det digitala utvecklingsstödet ska träda i kraft den 1 januari 2025. Stödet ska vara tidsbegränsat till utgången av 2029.

Skälen för utredarens förslag och bedömning

Det digitala utvecklingsstödet bör enligt min bedömning införas så snart som möjligt, vilket bedöms kunna ske tidigast den 1 januari 2025. Skälet är att det föreslagna stödet syftar till att underlätta en anpassning som i uppdraget motiveras med nu aktuella digitala marknadsförutsättningar.

Stödet ska som föreslagits utgå i form av projektbidrag till en begränsad krets av tidskrifter. I enlighet med uppdragets utgångspunkt ska ett sådant stöd vara tillfälligt och inte ligga kvar som ett

permanent stöd. Stödformen föreslås därför tidsbegränsas till utgången av 2029. Erfarenheterna av stödet bör kunna beaktas i samband med utvärderingen av det nya mediestödet.

7.7 Förslagets förenlighet med EU:s regler om statsstöd

Bedömning: Det föreslagna digitala utvecklingsstödet utgör statligt stöd men kommer att kunna omfattas av reglerna för stöd av mindre betydelse. Stödet behöver därför inte anmälas till Europeiska kommissionen för godkännande.

Skälen för utredarens bedömning

Bedömningen är att det föreslagna digitala utvecklingsstödet utgör statligt stöd i EU-rättslig mening. Stödet riktar sig till en särskild grupp av tidskrifter som, allt annat lika, kommer att få ekonomiska fördelar av stödet i jämförelse med andra tidskrifter.

Utvecklingsstödet riktar sig till tidskrifter med fördjupande samhälls- och nyhetsjournalistik som har betydelse för en nyanserad och mångfacetterad samhällsdebatt. Samtidigt har denna typ av tidskrifter ofta en begränsad ekonomisk styrka att själva kunna finansiera en nödvändig anpassning till de digitala marknadsförutsättningar. I denna mening föreligger ett slags marknadsmisslyckande, som stödet syftar till att avhjälpa.

När det gäller de aspekter som EU-kommissionen granskar vid bedömningen av statliga stöd bör det framhållas att utvecklingsstödet i grunden har samma övergripande syfte som det nya generella mediestödet som godkänts av kommissionen, dvs. att främja mediemångfald och demokrati.¹⁶ Utvecklingsstödet kan därför sägas komplettera det nya mediestödet. Stödet föreslås också finansieras inom ramen för mediestödsanslaget på statsbudgeten, varför inget additionellt stöd till sektorn uppkommer.

Utformningen av det nya digitala utvecklingsstödet har stora likheter med tidigare innovations- och utvecklingsstöd för digital

¹⁶ State Aid SA.106019 (2023/N) – Sweden New Media Aid Scheme.

utveckling som godkänts av kommissionen.¹⁷ En skillnad är dock att det nu föreslagna utvecklingsstödet har en mer begränsad målgrupp och inriktning än det tidigare stödet, vilket också följer av utredningsuppdraget. På samma sätt som i tidigare stöd föreslås flera restriktioner i utformningen i form av begränsad stödintensitet och stödperiod. Stödformen föreslås också begränsas i tid.

Genom att utvecklingsstödet ska riktas till en begränsad grupp av tidskrifter, varav de flesta utgör mindre tidskrifter sett till upplaga, är bedömningen att stödets omfattning kommer att bli relativt låg. Vidare är bedömningen att nivån på stödbelopp per mottagare med de regler som föreslås kommer att vara relativt låg (jfr beräkningar i avsnitt 8.2). Bedömningen är därför att det bör gå att tillämpa de regler som gäller stöd av mindre betydelse, som anger att det stödbelopp som beviljas ett enda företag av en medlemsstat inte får överstiga 300 000 euro under en treårsperiod.¹⁸

Mot denna bakgrund är bedömningen att stödet inte behöver anmälas till och godkännas av Europeiska kommissionen innan beslut kan tas om ikraftträdande. Ett medlemsland är dock skyldigt att oavsett detta registrera och övervaka information om beviljat stöd av mindre betydelse på nationell nivå.

¹⁷ State Aid SA.49405 (2018/N) – Sweden Media Aid – Sweden.

¹⁸ Kommissionens förordning (EU) 2023/2831 av den 13 december 2023 om tillämpningen av artiklarna 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på stöd av mindre betydelse.

8 Konsekvensbeskrivning

8.1 Inledning

Utredaren ska enligt uppdraget analysera och redovisa konsekvenserna av förslagen i enlighet med kommittéförordningen (1998:1474). Om förslagen kan förväntas leda till kostnadsökningar för det allmänna ska utredaren föreslå hur de ska finansieras.

8.2 Ekonomiska konsekvenser av förslaget

Det föreslagna digitala utvecklingsstödet kommer om det införs att medföra ökade kostnader för staten som kommer att belasta statsbudgeten. Kostnaderna handlar dels om medel för utvecklingsstödet som sådant, men också om de administrativa kostnaderna för handläggning av stödet.

Kostnadsberäkning för det nya stödet

Utgångspunkten för en beräkning av statens kostnader för det nya utvecklingsstödet är att stödet endast ska riktas till tidskrifter med fördjupande samhälls- och nyhetsjournalistik. Enligt den avgränsning, eller definition, som föreslås ska detta begrepp avse tidskrifter som behandlar aktuella samhällsfrågor på ett fördjupande sätt och som i sitt redaktionella innehåll ger uttryck för ett brett utbud av ämnen och perspektiv. Som en grundläggande förutsättning ska vidare gälla att tidskriften är allmänt tillgänglig. Utredningens kartläggning (kapitel 4) ger vid handen att denna kategori av tidskrifter utgör en relativt begränsad del av det totala antalet tidskrifter i Sverige.

Det föreslagna utvecklingsstödet avses kunna ges för ett belopp motsvarande högst 50 procent av den totala kostnaden för en insats. Innebörden här är att den sökande tidskriften själv måste kunna finansiera merparten av en insats. Även om stödnivån (50 procent) i förslaget är högre än i det tidigare innovations- och utvecklingsstödet riktat till allmänna nyhetsmedier, kan en konsekvens ändå bli att några mindre ekonomiskt starka tidskrifter väljer att inte söka stödet, även om de uppfyller andra förutsättningar eller villkor.

Någon exakt uppskattning av hur många tidskrifter som kommer att söka stödet liksom den årliga kostnaden för stödet kan på förhand inte uppskattas. En bakgrund är att det tidigare inte funnits något liknade stöd riktat just till tidskrifter. Utfallet kommer således att bero på faktorer hos den sökande, t.ex. tidskriftens storlek, utvecklingsplaner och investeringsbehov, som utredningen på förhand inte kan känna till. Med utgångspunkt från olika antaganden om antalet sökande och belopp är det dock möjligt att redovisa några alternativ för en möjlig kostnadsnivå.

Under antagandet att en investering uppgår till mellan 0,5 och 1 miljoner kronor och att stödet kan finansiera 50 procent av kostnaden, kommer statens kostnad för varje beviljad stödinsats att uppgå till 0,25–0,5 miljoner kronor, eller i genomsnitt knappt 0,4 miljoner kronor. Om antalet tidskrifter som söker och beviljas stöd antas uppgå till 25 för ett enskilt år skulle statens kostnad bli knappt 9,4 miljoner kronor. Om 35 tidskrifter skulle söka och beviljas stöd, skulle statens kostnad öka till 13,1 miljoner kronor för ett enskilt år. Om det i stället antas att investeringsbeloppet uppgår till mellan 1 och 2 miljoner kronor, dvs. i genomsnitt 1,5 miljoner kronor, skulle statens kostnad per insats uppgå till i genomsnitt 0,75 miljoner kronor. Skulle då som i alternativen ovan 25 titlar respektive 35 titlar beviljas stöd, skulle statens årliga kostnad för stödet uppgå till ca 18,8 respektive 26,3 miljoner kronor.

En jämförelse kan göras med utbetalningar i det tidigare innovations- och utvecklingsstödet, där utbetalningarna 2019 uppgick till 46 miljoner kronor, 2020 till 30 miljoner kronor och 2021 till 17 miljoner kronor (se avsnitt 6. 1) Detta tidigare stöd hade dock en bredare inriktning genom att det var möjligt att söka för samtliga tryckta dagstidningar eller allmänna nyhetsmedier.

Kostnaden för det nya utvecklingsstödet föreslås finansieras inom anslaget 8:1 Mediestöd, utgiftsområde 1 eller alternativt inom

utgiftsområde 17, Kultur, medier, trossamfund och fritid (se avsnitt 7.2). Genom att den årliga kostnaden för utvecklingsstödet kan bedömas bli relativt begränsad i relation till anslaget totala nivå, bedöms undanträngningseffekten bli relativt begränsad. För att det ska vara möjligt att besluta om stöd till en insats som sträcker sig över ett eller flera årsskiften behöver möjlighet finnas att göra ekonomiska åtaganden som kan infrias under kommande år. Mediemyndigheten kommer därför behöva ett beställningsbemyndigande.

Administrativa kostnader

Införandet av en ny stödform innebär, allt annat lika, ökade administrativa kostnader för den myndighet, Mediemyndigheten, som föreslås hantera stödet. Som redovisats i avsnitt 7.5 bedöms ansökningsförfarandet i stora delar kunna vara detsamma som för tidigare innovations- och utvecklingsstöd som handlagts av myndigheten. Rutiner och system för stödets hantering kan därför antas finnas hos myndigheten, vilket bidrar till en kostnadseffektiv introduktion och hantering. Vad utredningen kunnat se gjordes ingen justering av myndighetens anslag som följd av att det tidigare innovations- och utvecklingsstödet inte längre utlystes efter år 2021. Mot denna bakgrund är bedömningen att Mediemyndigheten bör kunna klara uppgiften inom ramen för befintliga administrativa resurser.

Samhällsekonomiska effekter

Några samhällsekonomiska effekter av stödet bedöms inte finnas, eftersom det handlar om så begränsade belopp och då stödet föreslås finansieras inom ramen för befintligt anslag.

8.3 Konsekvenser för företagen

Syftet med det digitala utvecklingsstöd som föreslås är att ge tidskrifter med fördjupande samhälls- och nyhetsjournalistik möjlighet till en anpassning till nya digitala marknadsförutsätt-

ningar. Stödet kommer därmed att, allt annat lika, gynna de tidskriftsföretag som beviljas stöd, vilka därigenom ges större möjligheter att kunna fortsätta sin utgivning av tidskriften inom ramen för en utvecklad digital affärsmodell.

Som framgick ovan i avsnitt 8.2 kommer stödet att riktas till en mindre grupp av landets totala antal tidskrifter. De regler som införs kommer därför endast att beröra de tidskrifter som väljer att ansöka om stödet. I administrativt hänseende är dock reglerna i många delar desamma som för tidigare tillämpade utvecklings- och innovationsstöd, även om målgruppen nu delvis är en annan. När det gäller de krav som ställs i förordningen på en genomarbetad plan för en digital marknadsanpassning och en ekonomisk plan är bedömningen att sådana underlag utgör redan förekommande planeringsunderlag i ett affärsdrivande tidskriftsföretag, varför inget merarbete kan anses tillkomma i denna del. I likhet med andra mediestöd ska utvecklingsstödet gå att söka genom myndighetens e-tjänster.

Bedömningen är mot denna bakgrund att utredningens förslag inte leder till en högre administrativ börda eller ökade administrativa kostnader för landets företagare som kollektiv.

8.4 Övriga konsekvenser

Utredningsförslagen bedöms i övrigt inte ha några konsekvenser vad avser den kommunala självstyrelsen eller för kommunernas organisation eller verksamhet eller för jämställdheten i samhället.

Förslaget bedöms inte heller få några konsekvenser för brottsligheten eller för domstolarna. I likhet med vad som gäller för annat mediestöd finns bestämmelser som utesluter företag som har skulder för svenska skatter eller avgifter hos Kronofogdemyndigheten eller som är i likvidation eller försatt i konkurs, eller är föremål för betalningskrav på grund av ett beslut av Europeiska kommissionen som förklarar att ett stöd beviljat av en svensk stödgivare är olagligt och oförenligt med den inre marknaden.

Uppdrag att se över förutsättningarna för ett tidsbegränsat stöd till vissa tidskrifter

Kulturdepartementet

2023-06-08

Sammanfattning

En utredare ges i uppdrag att bedöma behovet av ett tidsbegränsat stöd till tidskrifter som bedriver fördjupande samhälls- och nyhetsjournalistik för att underlätta deras anpassning till de nya digitala marknadsförutsättningarna. Utredaren ska vid behov lämna förslag till hur ett sådant stöd kan utformas, vilka kriterier som bör ligga till grund för fördelning av stöd och vilken instans som ska besluta om stöd.

Bakgrund och behovet av utredning av ett tidsbegränsat tidskriftsstöd

Tidskrifter som bedriver fördjupande och samhällsviktig journalistik är av stor betydelse för demokratin. Mediestödsutredningen övervägde i departementspromemorian Ett hållbart mediestöd i hela landet (Ds 2022:14) om mediestödet skulle utvidgas till att omfatta tidskrifter, som snarare ger fördjupning inom ofta lite snävare ämnesområden än de allmänna nyhetsmedierna som är inriktade på bredd i sin nyhetsrapportering. Utredningen fann av flera skäl att så inte borde ske. Utredningen ansåg bland annat att en utvidgning till

tidskrifter skulle innebära än fler stödmottagare och kräva betydligt större anslag i statens budget och att ett tidskriftsstöd skulle kräva helt andra stödkriterier och sannolikt en annan beslutsordning med andra bedömningar och en annan beslutande myndighet än för mediestödet. Utredningen förordade i stället att frågan om tidskriftsstöd skulle utredas närmare med inriktning på ett särskilt stöd till tidskrifter som är mer selektivt än det allmänt inriktade mediestödet. En eventuell framtida utredning skulle då, ansåg utredningen, kunna undersöka möjligheten att bredda det stöd till kulturtidskrifter som administreras av Statens kulturråd.

Enligt förordningen (2010:1058) om statsbidrag till litteratur, kulturtidskrifter och läsförbättrande insatser kan stöd ges till utgivning av kulturtidskrifter. Frågor om statsbidrag för utgivning av kulturtidskrifter prövas av Statens kulturråd (2 §). Med kulturtidskrift avses enligt 4 § en tidskrift som med sitt huvudsakliga innehåll vänder sig till en allmän publik med kulturdebatt i vid mening eller som huvudsakligen ger utrymme för analys och presentation inom kultur och konstarter. Av 8 § framgår att statsbidrag till utgivning av kulturtidskrifter lämnas som bidrag till produktionskostnader och utvecklingsinsatser. Statsbidrag för utvecklingsinsatser är avsett för insatser för att marknadsföra och sprida kulturtidskrifter och för andra insatser som kommer flera kulturtidskrifter till del.

Postfinansieringsutredningen har i betänkandet Posttjänst för hela slanten – finansieringsmodeller för framtidens samhällsomfattande posttjänst (SOU 2023:4) lämnat förslag om bl.a. utökad befordringstid, vilket bedöms få negativa konsekvenser för utdelningen av adresserade tidningar som omfattas av den s.k. samhällsomfattande posttjänsten. Ca fem procent av tidskrifterna, troligtvis de som innehåller fördjupad journalistik och samhällsdebatt, distribueras genom den samhällsomfattande posttjänsten idag, med utdelning varannan dag. Betänkandet har remissbehandlats och bereds nu i Regeringskansliet.

Enligt uppgift från Sveriges Tidskrifter finns det runt 4 000 tidskrifter i Sverige, varav de flesta är medlemstidskrifter. Tidskrifter med nyhetsjournalistik inom samhällsviktiga områden utgör en del av den för demokratin centrala infrastrukturen av fria medier med redaktionella resurser. Samtidigt är marknaden för svenska nyhetsmedier under ett starkt förändringstryck, vilket främst drivs

av digitaliseringen. Samma mönster syns på reklammarknaden, där digitaliseringen har medfört en tydlig förskjutning av intäkterna från tryckta kanaler till digitala plattformar och stora globala aktörer. Förflyttningen mot digitala affärsmodeller med digitala läsarintäkter har inte nått lika långt för tidskriftsbranschen som för dagstidningarna, vilka har kunnat ta del av ett särskilt innovations- och utvecklingsstöd som kunnat underlätta de omställningar som behövs för att möta den nya marknadens förutsättningar. Det finns därför behov av att utreda förutsättningarna för ett särskilt tidskriftsstöd som under en begränsad tid kan underlätta tidskrifternas anpassning till de nya digitala marknadsförutsättningarna. Möjligheten till eventuellt stöd bör inriktas mot sådana tidskrifter som genom att de bedriver granskande och fördjupande journalistik är av stor betydelse för allmänhetens tillgång till oberoende och tillförlitlig information och därmed för demokratin. Det eventuella stödet bör vidare inriktas mot tidskrifter som inte erhåller mediestöd eller annat stöd för sin journalistik.

Uppdraget

En utredare ska biträda Kulturdepartementet med att föreslå hur ett tidsbegränsat stöd till allmänt tillgängliga tidskrifter som bedriver fördjupande samhälls- och nyhetsjournalistik kan utformas för att ge förutsättningar till nödvändiga anpassningar för uppnående av en hållbar digital affärsmodell.

I uppdraget ingår att

- definiera vad som kännetecknar tidskrifter som bedriver fördjupande samhälls- och nyhetsjournalistik,
- översiktligt kartlägga förekomsten av sådana tidskrifter,
- analysera möjligheterna till stöd för sådana tidskrifter inom ramen för befintliga eller föreslagna stödsystem,
- bedöma behovet av ett tidsbegränsat särskilt stöd för sådana tidskrifter,
- om behov bedöms finnas av ett särskilt stöd till sådana tidskrifter, med beaktande av EU:s regler om statligt stöd lämna förslag till

hur ett tidsbegränsat tidskriftsstöd kan utformas, vilka kriterier som bör ligga till grund för fördelning av stöd och vilken instans som ska besluta om stöd,

- vid behov lämna nödvändiga författningsförslag.

Redovisning av uppdraget

Utredaren ska i enlighet med kommittéförordningen (1998:1474), analysera och redovisa konsekvenserna av förslagen. Om förslagen kan förväntas leda till kostnadsökningar för det allmänna ska utredaren föreslå hur de ska finansieras.

Uppdraget ska redovisas till Kulturdepartementet i form av en departementspromemoria senast den 15 mars 2024.

Departementsserien 2024

Kronologisk förteckning

1. Ändrade regler om tillsyn m.m. över
Totalförsvarets forskningsinstitut. Fö.
2. Avtal om försvarssamarbete med
Amerikas förenta stater. Fö.
3. Partipolitiska lotterier. Fi.
4. Ett digitalt utvecklingsstöd till vissa
tidskrifter. Ku.

Departementsserien 2024

Systematisk förteckning

Finansdepartementet

Partipolitiska lotterier. [3]

Försvarsdepartementet

Ändrade regler om tillsyn m.m. över Total-
försvarets forskningsinstitut. [1]

Avtal om försvarssamarbete med
Amerikas förenta stater. [2]

Kulturdepartementet

Ett digitalt utvecklingsstöd till vissa
tidskrifter. [4]